

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra veřejného práva

**Mezinárodněprávní úprava zákazu použití síly
ve vztazích mezi státy**

Bakalářská práce

**International law forbidding the use of force in relations between
states**

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

Mgr. et Mgr. Bohumil PETERKA

AUTOR PRÁCE

Valentina WENIGOVÁ

PRAHA

2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce Mezinárodněprávní úprava zákazu použití síly ve vztazích mezi státy je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Prohlašuji, že v souladu s ust. § 47b zákona č. 111/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce.

V Praze, dne 24. 2. 2024

.....

Valentina WENIGOVÁ

Poděkování

Tímto děkuji svému vedoucímu práce Mgr. et Mgr. Bohumilu Peterkovi za odborné a trpělivé vedení, konstruktivní kritiku, rychlou zpětnou vazbu a vstřícné jednání. Stejně tak děkuji svému prvnímu vedoucímu JUDr. Pavlu Liškovi.

ANOTACE

Práce pojednává o právní úpravě zákazu použití síly mezi státy. Teoretická část práce obsahuje klíčové pojmy, stručnou historii zahrnující zejména vznik současně platné mezinárodní úpravy a formy donucení v mezinárodním právu. Praktická část je pak věnována zhodnocení funkce mezinárodního práva ve vztahu k použití síly. Pro tyto účely práce zahrnuje charakteristiku dvou případů porušení zákazu použití síly a různých prostředků, které mezinárodní právo poskytlo k jejich řešení. Práce rovněž pojednává o současném konfliktu na Ukrajině a reakcích mezinárodního společenství a poukazuje na společné rysy s jedním z vybraných příkladů. Zároveň pojednává o právních překážkách, jímž mezinárodní společenství ve vztahu k tomuto konkrétnímu konfliktu čelí.

KLÍČOVÁ SLOVA

Agrese * Donucení * Mezinárodní společenství * Organizace spojených národů *
Použití síly

ANNOTATION

The thesis focuses on international law forbidding the use of force among states. Theoretical part of the thesis contains key terms, brief history regarding especially the establishment of current legal norms and means of enforcement of said norms. Practical part evaluates the functions of international law in regards to use of force. For this purpose, the thesis includes two cases of violation of the prohibition of use of force and different means and approaches that international law provided to solve them. The thesis also deals with the current conflict in Ukraine and the reactions of the international community. Finally, it points out common features this conflict shares with one of the presented cases, as well as legal and practical obstacles, the international community has to face in regards to solving this conflict.

KEYWORDS

Aggression * Enforcement * International community * Use of force * United Nations Organization

OBSAH

1	Úvod	8
2	Vymezení pojmů	10
2.1	Pojem síly	10
2.2	Agrese	11
2.3	Výjimky ze zákazu použití síly.....	12
2.3.1	Sebeobrana.....	12
2.3.2	Donucení ze strany mezinárodního společenství.....	15
2.4	Intervence na pozvání z pohledu mezinárodního práva	15
3	Historie přístupu k použití síly v první polovině dvacátého století	17
3.1	Vymezení předmětu kapitoly	17
3.2	Tradiční mezinárodní právo	17
3.2.1	Snaha o omezení použití síly v tradičním mezinárodním právu	18
3.3	Společnost národů	18
3.3.1	Omezení použití síly dle Paktu o Společnosti národů	19
3.4	Briand-Kelloggův pakt.....	19
3.5	Stimsonova doktrína	20
3.6	Vznik mezinárodního soudnictví.....	20
4	Současná mezinárodněprávní úprava zákazu použití síly	21
4.1	Přechod k současné mezinárodněprávní úpravě	21
4.2	Charta Organizace spojených národů	21
4.2.1	Klíčové články	22
4.2.2	Klíčové orgány v otázce udržení míru a bezpečnosti	22
4.3	Právní úprava týkající se jaderných zbraní	24
4.4	Mírové řešení sporů	25
4.5	Mezinárodní soudnictví	26
4.5.1	Mezinárodní soudní dvůr	26
5	Donucení v mezinárodním právu	27
5.1	Úprava akcí OSN při ohrožení míru	28
6	Irácká invaze do Kuvajtu	29

6.1	Reakce mezinárodního společenství.....	29
6.2	Závěr	30
7	Konflikty s faktorem jaderných zbraní a právem veta v Radě bezpečnosti OSN	31
8	Sovětská invaze do Afghánistánu.....	32
8.1	Kontext a počátek invaze	32
8.1.1	Oficiální žádost Babraka Karmala.....	33
8.2	Právní debata o legitimitě invaze	34
8.3	Reakce Organizace spojených národů.....	35
8.4	Relevantní mezinárodní předpisy	36
8.5	Role OSN.....	37
8.6	Veřejná a materiální podpora z řad spojenců	38
8.7	Důsledky západní podpory.....	38
9	Ruská invaze na Ukrajinu	40
9.1	Reakce mezinárodního společenství.....	40
9.1.1	Sankce	40
9.1.2	Dodávky kazetové munice.....	42
9.2	Právo veta jako problematický faktor.....	44
9.3	Mezinárodní soudnictví jako potenciální nástroj	45
9.3.1	Mezinárodní trestní soud	45
9.3.2	Mezinárodní soudní dvůr	46
	Závěr	48
	Seznam použité literatury.....	51
	Seznam použitých zkratek	57

1 ÚVOD

Téma práce bylo zvoleno na základě probíhajícího válečného konfliktu na Ukrajině a s tím spojených pochybností veřejnosti o efektivitě mezinárodního práva, prezentovaných pro příklad na webových stránkách Ústavu mezinárodních vztahů. Meritem práce bude snaha najít v historii příklad obdobného konfliktu, který by reprezentoval podobné metody vynucení dodržování mezinárodního práva, tedy takové, jaké se mezinárodní společenství snaží aplikovat na Rusko v současném konfliktu, a to s plným vědomím odlišnosti tehdejšího a současného historického a geopolitického kontextu.

Pro účely splnění tohoto cíle bude použita metoda komparace invaze Ruska na Ukrajinu a invaze Sovětského svazu do Afghánistánu v roce 1979.

V kontrastu k těmto dvěma konfliktům bude prezentován příklad slovy Jana Eichlera „bezproblémové války“.¹ Půjde o reakci mezinárodního společenství na iráckou invazi do Kuvajtu. Eichler se o válce vyjadřuje jako o bezproblémové z důvodu, že reakce mezinárodního společenství byla autorizována Radou bezpečnosti. Srovnává ji s válkou v Jugoslávii z roku 1999 a s válkou v Iráku z roku 2003, které tuto vlastnost nevykazovaly.² S nadsázkou lze tuto válku v kontrastu s dalšími dvěma zvolenými konflikty vnímat jako bezproblémovou i vzhledem k rychlosti a absenci zásadních problémů při vynucování mezinárodněprávních norem.

Konflikty z historie byly zvoleny na základě těchto kritérií:

- 1) Jedná se o ozbrojené konflikty dvou uznaných států.
- 2) Jedná se o konflikty, které započaly za současné mezinárodněprávní úpravy v oblasti zákazu použití síly, tedy po přijetí Charty Organizace spojených národů (OSN).
- 3) Jeden komparativní konflikt je záměrně vybrán tak, aby v něm jako agresor působila jaderná velmoc s právem veta v Radě bezpečnosti

¹ EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – AVIS, 2006. ISBN 80-7278-326-2, s. 4.

² Tamtéž, s. 4.

Organizace spojených národů, a druhý právě tak, aby v něm tyto možnosti agresor neměl.

Teoretická část se bude věnovat současné podobě zákazu použití síly a institutům donucení a bude doplněna o historický kontext. Dílčím cílem bude zmapování vývoje mezinárodního práva po započetí rusko-ukrajinské války. V závěru bude posouzena také současná funkce Organizace spojených národů, protože i ta v současnosti čelí kritice veřejnosti. Práce je proto zhodnocením mezinárodního práva a jeho vymahatelů v kontextu války na Ukrajině.

2 VYMEZENÍ POJMŮ

Tato kapitola se věnuje výhradně vymezení pojmů síla, agrese, sebeobrana, kolektivní obrana a kolektivní bezpečnost. Právní úpravy se dotýká pouze do té míry, aby bylo možné čtenáře seznámit s klíčovými pojmy. Současná právní úprava bude podrobněji rozebrána ve třetí kapitole.

2.1 Pojem síly

Pro splnění stanovených cílů je pro začátek potřeba definovat klíčové pojmy, o kterých bude tato práce pojednávat. Pro tuto práci bude pojem síla stěžejní. Informace o pojmu síly lze získat z dokumentu, který její použití zakazuje, konkrétně tedy z čl. 2 Charty Organizace spojených národů. Vzhledem k okolnostem, za jakých Organizace spojených národů vznikla, by se dalo předpokládat, že jde o sílu ozbrojenou.

Vymezit pojem síly ale není vůbec jednoduché a snaha o jeho definování byla předmětem značných odborných debat. Charta OSN tento pojem nevysvětluje, z čehož patrně pramení tyto nejasnosti. Při snaze shodnout se na definici některé státy zastávaly názor, že by pod tento pojem měl být řazen rovněž i hospodářský, politický či jiný nátlak. V současnosti převažuje názor, že zákazem použití síly v čl. 2 Charty je míněn zákaz použití síly ozbrojené. K interpretaci pojmu síla výrazně dopomohla Deklarace zásad mezinárodního práva. Jedná se o dokument jednomyslně přijatý Valným shromážděním v roce 1970. Dle interpretace zásady č. 1 Deklarace zásad mezinárodního práva (zásada týkající se suverenity států) je zakázána síla ozbrojená. Čl. 2. Charty OSN se tak rozhodně vztahuje na přímý ozbrojený útok jednoho státu na druhý. Deklarace ale obsahuje ještě další ustanovení, v jejichž světle je třeba vnímat toto ustanovení extenzivněji, například ustanovení týkající se „síly nepřímé“, kdy stát například nesmí své území poskytnout jinému státu pro účely násilného poškození třetího státu.³ Hovoří-li se o použití ozbrojené síly jako o prostředku k dosažení politických nebo ekonomických cílů státu, je vždy zakázáno. Jedná-li

³ ONDŘEJ, Jan. *Vybrané otázky práva mezinárodní bezpečnosti a odzbrojení*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7676-108-7, s. 6-7.

se o ozbrojený útok jednoho státu na druhý, je toto jednání jednáním protiprávním a zakládajícím mezinárodněprávní odpovědnost útočícího státu.⁴ Nutno podotknout, že zákaz použití síly se vztahuje na všechny subjekty mezinárodního práva, ale pro účely práce bude k zákazu odkazováno s dovětkem „mezi státy“.

2.2 Agrese

Agrese je pojem, který s použitím síly úzce souvisí. Agrese v obecném slova smyslu je poměrně široký pojem, o čemž vypovídá i původní neschopnost států shodnout se na jeho jednotné definici v právním slova smyslu. V mezinárodním právu se lze setkat s dvěma pojmy – akt agrese a zločin agrese. Aktem agrese se rozumí jednání státu, zločinem agrese jednání jednotlivce. Na definici aktu agrese se v roce 1974 shodlo Valné shromáždění OSN v rezoluci „Definice agrese“, která zahrnuje výčet činů (vpád ozbrojených sil na území cizího státu, bombardování cizího území, námořní blokádu a jiné). Z tohoto výčtu je patrné, že agrese je velmi široký pojem zahrnující velké množství protiprávních činů. Tato rezoluce zároveň stanoví, že se musí jednat o zjevné porušení Charty Organizace spojených národů.⁵

K definici zločinu agrese došlo až o 26 let později, v roce 2010, a to na revizní konferenci Římského statutu Mezinárodního trestního soudu. Pro naplnění skutkové podstaty zločinu agrese je potřeba, aby byly kumulativně splněny tři podmínky. Zaprvé je zločin agrese úzce vázán právě na akt agrese, tedy na jednání státu. Musí tedy nejprve být naplněna podstata aktu agrese. Druhou podmínkou je, že zločin agrese může spáchat pouze osoba v postavení speciálního subjektu, tedy osoby, která byla v postavení, ve kterém měla kontrolu nad jednáním státu, které představovalo akt agrese. Třetí podmínkou je,

⁴ DAVID, Vladislav a Pavel SLADKÝ. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 3. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-497-8, s. 388.

⁵ BÍLKOVÁ, Veronika a Petra DITRICHOVÁ. Akt agrese? Zločin agrese? Ruský útok na Ukrajinu z pohledu mezinárodního práva. *Advokátní deník* [online]. 20. 5. 2022 [cit. 2024-01-04]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/05/20/akt-agrese-zlocin-agrese-rusky-utok-na-ukrajinu-z-pohledu-mezinarodniho-prava/>

že tyto osoby (ve vůdčí pozici) musely buď plánovat, připravovat, zahájit, nebo provést akt agrese.⁶

2.3 Výjimky ze zákazu použití síly

Mezinárodněprávní úprava samozřejmě obsahuje výjimky, jelikož je si mezinárodní společenství vědomo odlišností každého jednoho případu použití síly. Nelze srovnávat protiprávní použití ozbrojené síly v mezinárodních vztazích a sebeobranu.

2.3.1 Sebeobrana

Za sebeobranu je z pohledu mezinárodního práva považována reakce na bezprostřední útok. I sebeobrana ovšem musí splňovat určitá kritéria k tomu, aby byla v souladu s právem. Napadený subjekt nemusí vyčkávat na stanovisko Rady bezpečnosti OSN za účelem získání autorizace použití síly v sebeobraně, je-li přímo napaden. Sebeobrana musí být reakcí na ozbrojený útok a musí být přiměřená. Sebeobranou se rozumí jednání ze strany napadeného státu za účelem zastavení agresora s použitím prostředků ozbrojené síly. Sebeobrana musí vykazovat následující znaky, aby byla z hlediska mezinárodního práva sebeobranou: Musí být vykonávána proti trvajícímú útoku a musí být přiměřená.⁷

Profesor Myres McDougal jako základní podmínky definice sebeobrany označil nezbytnost a proporcionalitu.⁸ Proporcionalita se nemůže v tomto kontextu omezovat na obecnou definici. Například Websterův slovník definuje proporcionalitu jako „corresponding in size, degree, or intensity“, tedy „shodnou velikostí, stupněm nebo intenzitou“.⁹ Intenzita síly použité obráncem ale logicky nemůže být shodná se silou útočníka, má-li útok efektivně odvrátit. Websterova

⁶ BÍLKOVÁ, Veronika a Petra DITRICOVÁ. Akt agrese? Zločin agrese? Ruský útok na Ukrajinu z pohledu mezinárodního práva. *Advokátní deník* [online]. 20. 5. 2022 [cit. 2024-01-04]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/05/20/akt-agrese-zlocin-agrese-rusky-utok-na-ukrajinu-z-pohledu-mezinarodniho-prava/>

⁷ KITTRICH, Jan. *Právo na sebeobranu v současném mezinárodním právu*. Praha, 2012. Disertační práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního práva. Vedoucí práce: doc. PhDr. Stanislava Hýbnerová, CSc, s. 24.

⁸ Tamtéž, s. 24.

⁹ Proportional. In: *Dictionary by Merriam-Webster* [online]. Merriam Webster, 2023 [cit. 2023-12-12]. Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/proportional>

doslovná definice v tomto případě tedy nemá logiku a je třeba se zabývat tím, co proporcionalita znamená v kontextu mezinárodních vztahů a použití síly. V tomto kontextu je možné sebeobranu definovat jako použití pouze natolik intenzivní síly, aby bylo možné efektivně odvrátit nebezpečí.

Jak je možné legitimitu zásahu posoudit na základě kritéria proporcionality? Kvantitativně na základě ztrát a použitých zbraní? Státy dávají přednost flexibilnímu posouzení, neboť kvantitativní posouzení poněkud zanedbává podmínku nezbytnosti. Jsou i tací, kteří tvrdí, že podmínka nezbytnosti je důležitější. Nesmí se nicméně jednat o odvetu. O odvetu by se jednalo, pakliže by útok byl odvrácen a původní obránce by i nadále pokračoval v ozbrojeném útoku.¹⁰ Není ale například nutné, aby se napadený, bránící se stát musel ve výkonu sebeobranu omezit pouze na své území. Je možné, aby napadený stát vedl ofenzivní opatření i na území agresora, pokud je to nutné k odražení ozbrojeného napadení.¹¹

Preventivní a preemptivní sebeobrana

Otázka, zda jsou tyto dva druhy jednání v mezinárodním právu přípustné, jsou stejně jako definice pojmu síla předmětem značným odborných debat. Problematická je rovněž terminologická nejasnost a z toho často vyplývající záměna těchto dvou pojmů. Oba termíny popisují situaci, kdy se subjekt uchýlí k sebeobraně proti hrozícímu útoku, který ještě nenastal. Rozdíl těchto dvou pojmů spočívá v časovém hledisku. Pojem preemptivní sebeobrana bývá chápán jako sebeobrana proti bezprostředně hrozícímu útoku. Naproti tomu preventivní sebeobrana je chápána jako sebeobrana proti budoucímu možnému útoku. U preventivní sebeobraně tedy chybí faktor bezprostřednosti. Patrně z tohoto důvodu je myšlenka preemptivní sebeobraně více akceptovaná. Charta OSN ani jeden z pojmů nezná a současné mezinárodní právo preventivní ani preemptivní sebeobranu nijak neupravuje. Někteří autoři vykládají čl. 51 Charty tak, že neodporuje zahájení vojenské akce proti bezprostředně hrozícímu,

¹⁰ KITTRICH, Jan. *Právo na sebeobranu v současném mezinárodním právu*. Praha, 2012. Disertační práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního práva. Vedoucí práce: doc. PhDr. Stanislava Hýbnerová, CSc., s. 32.

¹¹ DAVID, Vladislav a Pavel SLADKÝ. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 3. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-497-8, s. 417.

či neodvratnému útoku. Příkladem opačného stanoviska je rozsudek Mezinárodního soudního dvora v případě Nicaragua v. USA, ve kterém soud mimo jiné potvrdil, že právo na sebeobranu existuje pouze „v případě ozbrojeného útoku, který již nastal a sebeobrana proti útoku teprve hrozícímu může být kvalifikovaná jako agrese.“¹²

Kontroverze této problematiky spočívá především ve dvou aspektech. Prvním je poněkud problematická možnost rozlišení, zda se jedná o v budoucnu hrozící, či bezprostředně hrozící útok. Jak již bylo zmíněno, na sebeobranu proti bezprostředně hrozícímu útoku, je nahlíženo o něco pozitivněji. Stát, který se domnívá, že se nachází v bezprostředním ohrožení, potřebuje na tuto situaci rychle zareagovat. To mu zásadně komplikuje nutnost předchozího důkladného posouzení, nakolik je útok bezprostředně hrozící. V případě, že ale stát nezareaguje dostatečně rychle, může to pro něj mít velmi negativní důsledky.¹³

Druhým kontroverzním aspektem je otázka proporcionality. V případě, že útok ještě nenastal, nelze posoudit, zda sebeobrana splnila podmínku proporcionality. Nelze poměřit sebeobranu s útokem, když útok ještě nenastal, lze ji v tomto případě poměřit pouze s útokem bezprostředně hrozícím.¹⁴

Rovněž panuje neshoda ohledně výkladu čl. 51 Charty, který stanoví: „Dojde-li k ozbrojenému útoku proti některému členu Spojených národů, nic v této chartě není na překážku přirozenému právu na individuální nebo kolektivní sebeobranu...“¹⁵

Někteří autoři se přiklání k doslovnému výkladu tohoto článku a odvolávají se na formulaci „Dojde-li“, která podle nich počítá se sebeobranou proti útoku, který se již stal. Jiní autoři nesouhlasí a přiklání se k názoru, že text čl. 51 Charty nebyl jejími autory zamýšlen natolik restriktivně. Další autoři, například Hans Kelsen

¹² ONDŘEJ, Jan, Josef MRÁZEK a Oto KUNZ. *Základy mezinárodního práva veřejného*. 2. vyd. Beckova skripta. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-928-0, s. 245–247.

¹³ KITTRICH, Jan. *Právo na sebeobranu v současném mezinárodním právu*. Praha, 2012. Disertační práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního práva. Vedoucí práce: doc. PhDr. Stanislava Hýbnerová, CSc., s. 139–140.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ Vyhláška č. 30/1947 Sb., o chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora, sjednaných dne 26. června 1945 na konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci, konané v San Francisku, v aktuálním konsolidovaném znění.

dokonce poukazují na formulaci „přirozené právo“, které, dle jejich názoru implikuje, že sebeobrana je právem existujícím nezávisle na právu pozitivním, tudíž nemůže být Chartou změněno.¹⁶

2.3.2 Donucení ze strany mezinárodního společenství

Druhou výjimkou ze zákazu použití síly v mezinárodních vztazích je donucení ze strany mezinárodního společenství schválené Radou bezpečnosti OSN. I v tomto případě nesmí jít o svévolné použití síly, ale musí se jednat o reakci na porušení práva ze strany donucovaného subjektu.¹⁷

2.4 Intervence na pozvání z pohledu mezinárodního práva

Koncept intervence na pozvání bývá v mezinárodních vztazích zneužíván. Vidět to lze jak v konfliktu Ruska a Ukrajiny, tak v konfliktu Afghánistánu a Sovětského svazu – oběma těmito případy se věnuje šestá a sedmá kapitola práce. Vladimir Putin koncept intervence na pozvání hrubě zneužívá, když při své obhajobě útoku na Ukrajinu argumentuje právem na kolektivní sebeobranu Doněcké a Luhanské lidové republiky a snaží se tak útok Moskvy prezentovat jako legitimní intervenci na pozvání. Ani jedna z těchto republik ale nenaplnuje znaky suverénního státu, ergo nemá právo ze své pozice zvat jiný stát za účelem intervence.¹⁸

Důležité je rovněž rozlišovat mezi intervencí na pozvání a kolektivní sebeobranou. Rozdílem je, že pro existenci práva na kolektivní sebeobranu musí být zvací stát obětí ozbrojeného útoku. V obou případech se ale jedná o situaci, kdy jeden stát pozve druhý na své území za účelem pomoci.¹⁹

¹⁶ KITTRICH, Jan. *Právo na sebeobranu v současném mezinárodním právu*. Praha, 2012. Disertační práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního práva. Vedoucí práce: doc. PhDr. Stanislava Hýbnerová, CSc., s. 143.

¹⁷ JUKL, Marek. Právo na použití síly a Mezinárodní právo humanitární. In: *Český červený kříž* [online]. 2003 [cit. 2023-12-12]. Dostupné z: <https://www.cervenyriz.eu/pravo-na-pouziti-sily>

¹⁸ DUBIANSKIJ, Matvej. The International Law of War and Russia's Special Military Operation. In: *Global Risk Insights* [online]. 30. 9. 2022 [cit. 2024-03-06]. Dostupné z: <https://globalriskinsights.com/2022/09/the-international-law-of-war-and-russias-special-military-operation/>

¹⁹ VISSER, Laura. May the Force Be with You: The Legal Classification of Intervention by Invitation. *Netherlands International Law Review* [online]. 2019, roč. 66, č. 1, s. 21–45 [cit. 2024-10-08]. ISSN 0165-070X. Dostupné z: <http://link.springer.com/10.1007/s40802-019-00133-7>

Podobně jako nyní jedná Vladimir Putin, jednal také Leonid Brežněv při sovětské invazi do Afghánistánu. V té době sice již existovala mezi oběma státy Dohoda o spolupráci, která implicitně počítala s intervencí sovětských vojsk, ale i přesto, že Sověti údajně považovali tuto smlouvu za legitimní podklad pro jejich invazi, chtěli ji, stejně jako v Československu v roce 1968, mít podloženou i oním pozváním, které by indikovalo chtěnou vojenskou pomoc. Toto oficiální pozvání přišlo až tři dny po invazi a nikoliv od stávajícího státního představitele – Hafizullaha Amina, který už byl v té době mrtvý, ale od vedení, které se k moci dostalo až po sovětské invazi. Při posuzování legality intervence na pozvání se posuzuje několik faktorů: Kdo má či nemá nárok o ni jménem státu požádat, přičemž diskuse se nevede jen o diplomatické hodnotě zastávaného postu, ale i o morálních aspektech problematiky – například zda žádající není autokrat, přestože zastává oficiální pozici, která mu svěřuje pravomoc za daný stát mluvit a jednat. Podle rozsudku Mezinárodního soudního dvora ve věci Nikaraguy má pak právo zvat intervenující stát pouze vláda.²⁰ Intervenující stát je ale taktéž vázán i tím, co a v jakém rozsahu mu zvací stát povolí.²¹ Aplikace rozsudku na jednotlivé spory je rovněž problematická, protože tento rozsudek neřeší fakt, že se za vládu může prohlásit například separatistické hnutí.

²⁰ *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*. I.C.J. 392. Jurisdiction and Admissibility Judgment, 1984.

²¹ Někteří autoři naopak zastávají názor, že např. Charta OSN se na intervenci na pozvání nevztahuje, neboť nedojde k použití síly v mezinárodních stycích. Např.: VISSER, Laura. May the Force Be with You: The Legal Classification of Intervention by Invitation. *Netherlands International Law Review* [online]. 2019, roč. 66, č. 1, s. 21–45 [cit. 2024-10-08]. ISSN 0165-070X. Dostupné z: <http://link.springer.com/10.1007/s40802-019-00133-7>

3 HISTORIE PŘÍSTUPU K POUŽITÍ SÍLY V PRVNÍ POLOVINĚ DVACÁTÉHO STOLETÍ

3.1 Vymezení předmětu kapitoly

Mezinárodní právo je velmi komplikovanou disciplínou, a to i v oblasti zákazu použití síly. Jelikož reaguje na reálné dění v mezinárodních vztazích, jeho existence se datuje od počátku existence prvních států. Cílem této práce je zhodnotit akceschopnost mezinárodního společenství a efektivitu současné mezinárodněprávní úpravy. Pro kontext je důležité srovnat současnou situaci s bezprostředně předcházejícím obdobím, a to především vzhledem k významné změně v polovině dvacátého století, která znamenala přechod od tradičního mezinárodního práva k modernímu. Pro tradiční mezinárodní právo je charakteristická neexistence normy zakazující použití síly.²² Tento přístup se na konci devatenáctého století a následně po obou světových válkách zásadně mění.²³ Tato kapitola se proto bude soustředit pouze na relativně krátké období od roku 1899 (přijetí první haagské úmluvy) do roku 1945. Vznik Organizace spojených národů nebude v této kapitole zahrnut, jelikož její zakládající dokument představuje současnou úpravu zákazu použití síly, a proto o ní bude pojednávat třetí kapitola, která je zaměřena na tuto problematiku.

3.2 Tradiční mezinárodní právo

Nejvýraznějším rysem tradičního mezinárodního práva je absence jakékoliv právní normy zakazující použití síly. Neexistoval zákaz vedení války. Válka byla legitimním prostředkem k dosažení politických cílů. V tomto období platil takzvaný diktát vítěze, kdy v mírových smlouvách byl po skončení války zakotven status, jakého bylo válkou dosaženo. Jednalo se o smluvní uznání dobytých území vítězným státem, případně řešení jiného mezinárodního problému ve prospěch vítězného státu.

²² DAVID, Vladislav a Pavel SLADKÝ. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 3. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-497-8, s. 73.

²³ Tamtéž, s. 73.

3.2.1 Snaha o omezení použití síly v tradičním mezinárodním právu

Snaha o ukotvení mírového řešení mezinárodních sporů započala v roce 1899 na Haagské mírové konferenci. Primárně Haagské úmluvy upravují samotný průběh války, jsou tedy jedním z pramenů válečného práva, obsahují ale také prvek omezení použití síly, i když nikoli v obecném slova smyslu.

Za další snahu o omezení použití síly se dá považovat Drago-Porterova úmluva z roku 1907. Tato úmluva zakazovala vymáhání dluhu jednoho státu na druhém za pomoci užití síly. Nabízenou alternativou pro oba státy byla soudní arbitráž. Pokud se dlužící stát nepodřídil soudní arbitráži, bylo použití síly ze strany vymáhajícího státu opět vnímáno jako legitimní prostředek.²⁴

3.3 Společnost národů

Rozsáhlé důsledky první světové války měly za následek snahu další konflikt podobného rozsahu eliminovat. Z iniciativy tehdejšího prezidenta USA Woodrowa Wilsona vznikla Společnost národů, která byla založena na myšlence vzájemné spolupráce států.

Dne 8. 1. 1918 se při uzavírání mírových smluv s Německem, Rakouskem, Bulharskem a Tureckem jejich součástí stal Pakt o Společnosti národů. V roce 1920, kdy byly ratifikovány smlouvy s Velkou Británií, Německem, Francií a Itálií, nabyl tento pakt účinnosti a vznikla tato univerzální organizace.²⁵

Zakládající dokument této organizace Pakt o Společnosti národů vedení války nezakazoval, stanovil však určitá omezení a od dosavadního konceptu války spravedlivé upustil a nahradil ho konceptem války legální. Označení války za legální bylo podmíněno pouze formálními náležitostmi, zejména v čl. 12 Paktu o Společnosti národů.²⁶

²⁴ International Law MOOC. From the just war theory to the Hague conventions. In: *YouTube* [online]. 27. 1. 2017 [cit. 2024-02-22]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=wKMnJt3Eguc>, 7:00–7:20.

²⁵ MAHDAL, Marcel. Pakt o Společnosti národů (28. 4. 1919). In: *Moderní dějiny* [online]. 20. 10. 2010 [cit. 2023-10-09]. Dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/pakt-o-spolecnosti-narodu-28-4-1919/>

²⁶ DAVID, Vladislav a Pavel SLADKÝ. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 3. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-497-8, s. 73.

3.3.1 Omezení použití síly dle Paktu o Společnosti národů

Podle čl. 12 se stát v žádném případě neuchýlí k válce dříve, než uplynou tři měsíce od usnesení rozhodčí rady. Pokud se totiž mezi státy objeví spor, který by mohl vést k ozbrojenému konfliktu, tato věc nebude rozhodnuta státem samotným, ale bude nejprve předložena rozhodčímu nebo soudnímu řízení nebo Radě – hlavnímu orgánu Společnosti národů.

Ve čl. 8 Paktu o Společnosti národů je vyžadováno omezení zbrojení pouze na takovou míru, která dostačí k bezpečnosti státu a ke splnění mezinárodních závazků společnou akcí. Rada podle čl. 8 měla nejprve navrhnout programy ke splnění tohoto účelu. Z povahy mezinárodního práva musely být tyto programy nejprve schváleny jednotlivými vládami států, jichž se týkaly.

Pakt o Společnosti národů rovněž obsahuje prvek kolektivní bezpečnosti. V čl. 10 se státy zavazují, že budou šetřit a hájit územní celistvost a nynější politickou nezávislost všech členů společnosti.²⁷ Pakt o Společnosti národů neupravuje blíže sebeobranu.

3.4 Briand-Kelloggův pakt

O ukotvení kogentního pravidla zákazu použití síly se poprvé pokusil v roce 1928 Briand-Kelloggův pakt vzniklý z iniciativy francouzského státníka A. Brianda a amerického ministra zahraničí (státního tajemníka) B. Kellogga.²⁸

Tento dokument jako první válku skutečně zakázal a jeho signatáři odsoudili válku jako prostředek k řešení mezinárodních sporů a zřekli se jí jako prostředku k dosažení svých cílů. Tento pakt byl uznán většinou států světa, měl tedy obecný význam. Dne 27. 8. 1928 tento pakt podepsalo patnáct států, později se k němu připojilo dalších 62 států. Neměl ale žádné mechanismy, které by jej dokázaly prosadit. Jediným příkladem je ustanovení, že každá smluvní mocnost, která by se napříště snažila uplatnit své státní zájmy válkou, má pozbýt výhod

²⁷ MAHDAL, Marcel. Pakt o Společnosti národů (28. 4. 1919). In: *Moderní dějiny* [online]. 20. 10. 2010 [cit. 2023-10-09]. Dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/pakt-o-spolecnosti-narodu-28-4-1919/>

²⁸ DAVID, Vladislav a Pavel SLADKÝ. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 3. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-497-8, s. 73.

této smlouvy. Zajímavostí Briand-Kelloggova paktu je i to, že nijak neupravuje ani nezmiňuje válku obrannou.²⁹

3.5 Stimsonova doktrína

Stimsonova doktrína představená v roce 1932 Spojenými státy americkými reagovala na okupaci Mandžuska Japonskem a stanovovala, že žádný status dosažený agresí nebude ze strany Spojených států právně uznán. Valné shromáždění později (v roce 1970) uznalo tuto doktrínu za jednu z obecných zásad v mezinárodních vztazích.³⁰

3.6 Vznik mezinárodního soudnictví

Mezinárodní soudnictví je koncept, který se v oblasti mezinárodního práva diskutuje už od vrcholného středověku. Skutečné pokusy o ustavení mezinárodních soudů proběhly poprvé až v roce 1899, kdy byl v rámci Haagské konference ustaven Rozhodčí soudní dvůr Úmluvou o pokojném řešení sporů. V roce 1907 proběhla na druhé Haagské konferenci snaha o vytvoření Mezinárodního kořistného soudu a Rozhodčího soudního dvora. Tyto pokusy nebyly úspěšné. Prvním úspěšným pokusem o ustavení stálého mezinárodního soudu byl Středoamerický soudní dvůr z roku 1907.³¹ Významný mezinárodní soudní dvůr vznikl v návaznosti na vznik Společnosti národů. Samotná Společnost národů je často kritizována, že nebyla schopna předejít druhé světové válce, nicméně lze říci, že Stálý soud mezinárodní spravedlnosti položil základy pro vznik dnešního mezinárodního soudnictví tím, že pomohl řešit dílčí mezinárodní spory. V současné době v rámci OSN existuje jako pomyslný nástupce Stálého soudu mezinárodní spravedlnosti Mezinárodní soudní dvůr. Existuje ale i řada dalších mezinárodních soudů.³²

²⁹ SOVADINA, Jiří. Briand-Kelloggův pakt (27. 8. 1928). In: *Moderní dějiny* [online]. 3. 8. 2009 [cit. 2023-10-09]. Dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/briand-kelloguv-pakt-27-8-1928/>

³⁰ NEFF, Stephen C. A Short History of International Law. In: EVANS, Malcolm D. (ed.). *International Law*, pp. 31–58. Oxford: Oxford University Press, 2003. ISBN 978-0-1987-9183-6, s. 19.

³¹ Ústav státu a práva AV ČR. *Mezinárodní právo* [online]. Praha [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://www.ilaw.cas.cz/vyzkum/zahranicni-pravo-informace-a-odkazy/mezinarodni-pravo.html>

³² Tamtéž.

4 SOUČASNÁ MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ ÚPRAVA ZÁKAZU POUŽITÍ SÍLY

4.1 Přejchod k současné mezinárodněprávní úpravě

Období po druhé světové válce do značné míry definovalo nejen současnou podobu mezinárodněprávní úpravy, ale rozšířilo i prostředky, jakými se dalo dosáhnout vynucení práva. Mezi klíčové dokumenty lze zahrnout především Chartu OSN a Statut Mezinárodního soudního dvora. Druhá světová válka byla pro mezinárodní společenství potvrzením, že nelze upustit od předválečného přístupu k omezování použití síly v mezinárodních vztazích, naopak je třeba jej akcentovat.

4.2 Charta Organizace spojených národů

Dne 20. dubna 1946 byla rozpuštěna Společnost národů. Již v roce 1945 se ale začíná utvářet nové uskupení se stejným cílem – Organizace spojených národů (dále jen OSN). Jejím zakládajícím dokumentem je Charta OSN, která dodnes představuje základní mezinárodněprávní předpis zakazující použití síly. Charta OSN se od dřívějších dokumentů omezujících použití síly značně liší. Dá se na první pohled říci, že se ve srovnání s nimi jedná o rozsáhlejší a detailněji propracovaný dokument. Na rozdíl od Paktu o Společnosti národů striktně zakazuje útočnou válku a na rozdíl od Briand-Kellogova paktu, kterému byla vytýkána skutečnost, že neobsahoval žádné donucovací opatření proti případnému porušiteli práva, Charta OSN úpravu použití těchto prostředků zahrnuje.³³

Samotná Charta je rozdělena do devatenácti kapitol, které postupně upravují cíle a zásady, členství, orgány a jejich pravomoci, pokojné řešení sporů, akce při ohrožení míru, porušení míru a činech útočných, oblastní dohody, mezinárodní

³³ Vyhláška č. 30/1947 Sb., o chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora, sjednaných dne 26. června 1945 na konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci, konané v San Francisku, v aktuálním konsolidovaném znění.

hospodářskou a sociální součinnost, přechodná bezpečnostní opatření, změny a ratifikace.³⁴

4.2.1 Klíčové články

Čl. 2 výslovně upravuje zákaz použití síly. Tuto zásadu definuje v překladu jako povinnost vystříhat se ve svých mezinárodních stycích hrozby silou nebo použití síly jak proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti státu, tak jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s cíli OSN.³⁵

Zakazuje ozbrojené represálie neboli vojenská odvetná opatření, organizování nepravidelných ozbrojených jednotek k vojenskému vtržení na území cizího státu a organizování nebo podněcování občanských nepokojů nebo teroristických aktů v jiném státě, napomáhání jim a účast na nich. Státy taktéž nesmějí trpět na svém území organizování činnosti směřující k takovým činům.³⁶

Kapitola upravující členství, zejména čl. 5 a 6, umožňuje pozastavení práv v Radě bezpečnosti, a dokonce i vyloučení člena, který by jednal v rozporu s Chartou OSN.³⁷ Existuje zde však zásadní problém, a to v případě, kdy se takového porušení dopouští velmoc, a to kvůli existenci práva veta, jehož uplatněním se může vyhnout takové sankci.³⁸ Doposud žádný stát vyloučen nebyl.

4.2.2 Klíčové orgány v otázce udržení míru a bezpečnosti

Rada bezpečnosti a její role v udržování mezinárodní bezpečnosti

Rada bezpečnosti je v rámci OSN primární orgán zodpovědný za mezinárodní mír a bezpečnost. Vedle Valného shromáždění, Hospodářské a sociální rady, Poručenské rady, Mezinárodního soudního dvora a Sekretariátu je podle čl. 7 Charty jedním z hlavních orgánů OSN. Rada bezpečnosti zasedá celoročně

³⁴ Vyhláška č. 30/1947 Sb., o chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora, sjednaných dne 26. června 1945 na konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci, konané v San Francisku, v aktuálním konsolidovaném znění.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ DAVID, Vladislav a Pavel SLADKÝ. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 3. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-497-8, s. 243.

a má 15 členů, z čehož je 5 členů stálých (Čínská lidová republika, Francie, Rusko, Spojené státy americké a Velká Británie), zbylých 10 členů je voleno Valným shromážděním. Rada bezpečnosti vydává závazné rezoluce v otázkách mezinárodního míru a bezpečnosti. K přijetí rezoluce je potřeba 9 hlasů pro, nicméně všichni z pěti stálých členů disponují právem veta, které mohou uplatnit v případě, že s navrhovanou rezolucí nesouhlasí. Když kterýkoliv člen toto právo uplatní, rezoluce přijata nebude.³⁹

Valné shromáždění a jeho role v udržování mezinárodní bezpečnosti

Valné shromáždění je oproti Radě bezpečnosti poměrně široce zaměřený orgán. Má několik výborů, z nichž každý se zabývá jinými otázkami. Patří sem například výbor Hospodářský a finanční, Sociální, humanitární a kulturní, Administrativní a rozpočtový, nebo výbor Právní. Kromě těchto výborů má také Výbor pro odzbrojení a mezinárodní bezpečnost. Z čl. č. 10, 11, 12 a 35 Charty je patrné, že Valné shromáždění patří určitá omezená pravomoc projednávat otázky, které by primárně měly spadat do kompetencí Rady bezpečnosti.

Čl. 10 stanoví, že Valné shromáždění může projednávat všechny otázky, které patří do rámce Charty a činit doporučení o těchto otázkách a věcech.

Pokud by nastala situace, která by dle čl. 34 mohla ohrozit mezinárodní mír či bezpečnost, může každý člen upozornit Radu bezpečnosti nebo Valné shromáždění. Čl. 12 v tomto směru pravomoc Valného shromáždění do jisté míry omezuje. Zakazuje mu podávat doporučení o věcech, které Rada bezpečnosti už projednává, pokud ovšem ho o to samotná Rada nepožádá.⁴⁰

Stejně jako Rada bezpečnosti vydává i Valné shromáždění rezoluce v záležitostech, které jsou mu svěřeny Chartou. V tomto orgánu jsou zastoupeny všechny členské státy OSN a každý hlas má stejnou váhu. O závažných otázkách rozhoduje Valné shromáždění dvoutřetinovou většinou hlasů, o méně

³⁹ DAVID, Vladislav a Pavel SLADKÝ. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 3. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-497-8, s. 243.

⁴⁰ Vyhláška č. 30/1947 Sb., o chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora, sjednaných dne 26. června 1945 na konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci, konané v San Francisku, v aktuálním konsolidovaném znění.

závažných – procedurálních prostou většinou.⁴¹ Podstatný rozdíl je, že rezoluce Valného shromáždění nejsou na rozdíl od rezolucí Rady bezpečnosti právně závazné a představují tzv. soft law, kterému chybí možnost vynucení.⁴²

Přestože jsou rezoluce Valného shromáždění právně nezávazné, pokud jsou schváleny velkou většinou členských států, mohou do jisté míry přispět k utváření obyčejového práva, které je v mezinárodním právu silně zastoupeno.⁴³

4.3 Právní úprava týkající se jaderných zbraní

Mezinárodní společenství se po druhé světové válce rovněž muselo zabývat zcela novou hybnou silou v mezinárodních vztazích, a to jadernými zbraněmi. Snaha právně upravit tuto problematiku vyústila v uzavření dvou smluv. Jedná se o Smlouvu o nešíření jaderných zbraní a Smlouvu o zákazu jaderných zbraní.

Smlouva o nešíření jaderných zbraní je v platnosti od roku 1970 a zapovídá získání jaderných zbraní státům, které nejsou stálými členy Rady bezpečnosti (USA, Rusko, Francie, Čína, Velká Británie). Indie, Pákistán a Izrael smlouvu nepodpořily. Korejská lidově demokratická republika od smlouvy odstoupila v roce 2003.⁴⁴

Druhá komplementární smlouva byla uzavřena na konferenci OSN v roce 2017. Tato smlouva týkající se jaderných zbraní zakazuje jejich vývoj, zkoušky, výrobu, vlastnictví a nákupy, skladování, použití a hrozbu použitím a rozmístování v nejaderných státech. Pro smlouvu hlasovalo 122 zemí. Jaderné mocnosti včetně většiny jejich spojenců k této smlouvě nepřistoupily. Do jisté míry lze

⁴¹ POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 6., dopl. a rozš. vyd. Beckovy právnické učebnice. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-398-1, s. 292.

⁴² K tomu, že Rezoluce Valného shromáždění OSN mohou náležet do kategorie soft law, např. DEL GIUDICE, F. *Manuale di Diritto Internazionale Pubblico*. 11. ed. Napoli: Simone, 2014. ISBN 978-8891-41375-8, s. 74.

⁴³ THIRLWAY, H. W. A. *International Customary Law and Codification*. Thirlway Leiden: A. W. Sijthoff, 1972, s.66–67.

⁴⁴ TŮMA, Miroslav. Podaří se zabránit šíření jaderných zbraní? In: *Ústav mezinárodních vztahů* [online]. 29. 3. 2023 [cit. 2023-10-22]. Dostupné z: <https://www.iir.cz/podari-se-zabranit-sireni-jadernych-zbrani>

vnímat alespoň otevřenost těchto států k diskuzi, protože se konference zúčastnilo několik zemí NATO.⁴⁵

4.4 Mírové řešení sporů

Vzhledem k dalšímu posílení zákazu použití síly vzrostla potřeba vytvořit přijatelnější alternativu pro řešení sporů (tj. prostřednictvím mírových prostředků), a proto na haagské úmluvy navazuje úprava v čl. 33 Charty OSN, který obsahuje taxativní výčet mírových prostředků k řešení sporů.

Jelikož smírné řešení sporů představuje logicky preferovanou alternativu k řešení sporů ozbrojenou cestou, rozhodně do této kapitoly patří.

Vzhledem k účelu vzniku OSN není divu, že její zakládající dokument na smírné řešení mezinárodních sporů klade důraz. Tedy důraz na takové řešení, které neobsahuje použití síly. Mezinárodním sporem se rozumí neshoda v právní nebo faktické otázce. Jedná se o sporné porušení mezinárodního práva jedním subjektem na úkor druhého. Domnělý porušitel ale nepřipouští porušení práva, případně popírá existenci normy, která by porušení zakládala. Tímto vzniká prvotní spor.⁴⁶

Mezinárodní právo obecné sice přikazuje participantům nést následek porušení právních norem, neukládá ale povinnost spor řešit. Tato povinnost musí být založena smlouvou o smírném řešení sporů a prostředcích řešení tohoto sporu, případně doložkou o řešení sporů. Tento institut už je vyjádřen jako zásada v čl. 2 odst. 3 Charty OSN. Výčet konkrétních opatření je uveden v čl. 33 odst. 1.⁴⁷

Prostředky řešení sporů je možné dělit na diplomatické – poradní a právně závazné. Mezi poradní spadají zejména vyšetřování, dobré služby, zprostředkování a smírčí řízení. Vyšetřovací komise řeší spory založené na rozdílných názorech objektivním zhodnocením skutečností. Tu stanovila

⁴⁵ TŮMA, Miroslav. Podaří se zabránit šíření jaderných zbraní? In: *Ústav mezinárodních vztahů* [online]. 29. 3. 2023 [cit. 2023-10-22]. Dostupné z: <https://www.iir.cz/podari-se-zabranit-sireni-jadernych-zbrani>

⁴⁶ ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo veřejné*. 2. vyd. Academia iuris (C. H. Beck). Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-721-7, s. 348.

⁴⁷ Tamtéž, s. 348.

už haagská úmluva o pokojném řešení sporů přijatá v roce 1907. Dobré služby a mediace jsou naopak určeny k tomu, aby se už spor nerozrůstal, ale naopak řešil, a to ačkoliv vznikly rovněž jako prevence ozbrojeného řešení sporů.⁴⁸

4.5 Mezinárodní soudnictví

Významný posun zaznamenalo také mezinárodní soudnictví. Na Soud mezinárodní spravedlnosti navazuje ustavení Mezinárodního soudního dvora a poprvé se lze také v rámci Norimberského procesu v roce 1946 setkat s konceptem právní odpovědnosti jednotlivců za válečné zločiny.

4.5.1 Mezinárodní soudní dvůr

V San Franciscu byl v roce 1945 kromě Charty OSN přijat také Statut Mezinárodního soudního dvora. Mezinárodní soudní dvůr je tedy z pohledu prevence použití síly důležitý v oblasti rozhodování sporů mezi státy.

Mezi pravomoci Mezinárodního soudního dvora patří všechny spory předložené členskými státy a rovněž záležitosti stanovené Chartou OSN nebo mezinárodními smlouvami. Soud po předložení záležitosti buď uzná, nebo neuzná svou jurisdikci.⁴⁹

Pokud se některá strana nepodrobí rozsudku, může druhý subjekt řízení předstoupit před Radu bezpečnosti. Proti rozsudkům Mezinárodního soudního dvora se nelze odvolat, neboť v mezinárodním právu neexistuje vyšší instance. Představují závazná rozhodnutí pro strany konkrétního sporu, nikoli však univerzální právně závazné pravidlo.⁵⁰

⁴⁸ ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo veřejné*. 2. vyd. Academia iuris (C. H. Beck). Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-721-7, s. 349.

⁴⁹ ČTK. Před 75 lety začal fungovat Mezinárodní soudní dvůr. *Advokátní deník* [online]. 17. 4. 2021 [cit. 2024-01-04]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/04/17/pred-75-lety-zacal-fungovat-mezinarodni-soudni-dvur/>

⁵⁰ ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo veřejné*. 2. vyd. Academia iuris (C. H. Beck). Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-721-7, s. 368.

5 DONUCENÍ V MEZINÁRODNÍM PRÁVU

Porušením právní úpravy vzniká agresorovi za újmu odpovědnost. To se samozřejmě vztahuje i na zákaz použití síly.⁵¹ Státu vzniká odpovědnost nejen porušením smluvního, ale i obyčejového práva. Komise pro mezinárodní právo kodifikovala v roce 1953 pravidla o odpovědnosti států v mezinárodním právu. V roce 2001 navrhla Komise pro mezinárodní právo OSN články o odpovědnosti státu za protiprávní akt. Tyto články byly nakonec pouze připojeny k rezoluci Valného shromáždění č. 56/83⁵². Existuje proto institut donucení, který reaguje na protiprávní jednání ze strany jiného státu a přichází na řadu ve chvíli, kdy není možné vzniklou situaci řešit pomocí diplomatických prostředků, a má za cíl přimět porušitele práva k zanechání protiprávních aktivit a respektování mezinárodního práva. Základním opatřením je retorze, která pakliže je provedena v dobré víře a v souladu se zásadou proporcionality, představuje opatření, které není v rozporu s mezinárodním právem. Jedná se zejména o přerušování diplomatických styků, a jestliže neexistuje v této oblasti smluvní dohoda, také o uzavření hranic pro vstup osob druhého státu nebo zákaz dovozu zboží.

Tvrdějším opatřením jsou represálie a v zásadě by se jednalo o porušení mezinárodního práva. V případě, kdy jsou užity jako donucovací prostředek proti protiprávně jednajícímu státu, nejedná se o porušení práva, neboť jich bylo použito za okolností vylučujících protiprávnost. Musí se s nimi přestat v okamžiku, kdy protiprávně jednající stát ukončil toto jednání. Represálie jsou buď ekonomického, nebo diplomatického charakteru. Příklady ekonomických sankcí jsou embargo, tzn. zákaz vývozu zejména strategických surovin, blokáda a bojkot – zákaz dovozu. Zásady pro použití represálií jsou zakotveny v rozsudku Stálého dvora mezinárodní spravedlnost, případ Naulila. Platí zákaz ozbrojených represálií.⁵³

⁵¹ ONDŘEJ, Jan, Josef MRÁZEK a Oto KUNZ. *Základy mezinárodního práva veřejného*. 2. vyd. Beckova skripta. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-928-0, s. 216.

⁵² Tamtéž, s. 211.

⁵³ Tamtéž, s. 216.

5.1 Úprava akcí OSN při ohrožení míru

V souvislosti s donucením v mezinárodním právu a zákazem použití síly je vhodné zmínit také postup OSN při porušení míru, ohrožení míru a činech útočných, jelikož porušení zákazu použití síly členem mezinárodního společenství jednoznačně vede k těmto situacím. Tento postup je upraven kapitolou VII Charty OSN.

Dle čl. 39 Charty OSN, je Rada bezpečnosti oprávněna k určení, zda jde o ohrožení míru, jeho porušení nebo útočný čin.⁵⁴ Pokud podle čl. 39 Charty OSN Rada bezpečnosti určí, že došlo k jedné z výše zmíněných situací, má několik možností. Podle čl. 41 rozhodne o opatření k zajištění míru. Může se jednat o úplná nebo částečná přerušování hospodářských styků, spojů železničních, námořních, leteckých, poštovních, telegrafních, radiových nebo jiných a přerušování styků diplomatických. Jedná se v tomto případě o prostředky bez užití ozbrojené síly. Rada pak může vyzvat členské státy OSN k jejich plnění.⁵⁵ Čl. 42 upravuje situaci, ve které by se použití opatření uvedených v čl. 41 ukázalo být nedostatečným. V tomto případě již zahrnují ozbrojenou sílu konkrétně akce leteckými, námořními nebo pozemními silami. Příkladem jsou demonstrace, blokáda a jiné operace leteckými, námořními nebo pozemními silami členů Spojených národů.⁵⁶ Podle čl. 43 jsou členové OSN zavázáni Radě poskytnout prostředky pro plnění těchto opatření.⁵⁷ S touto problematikou úzce souvisí také regionální organizace pro kolektivní bezpečnost. I regionální organizace mohou provádět donucovací akce, avšak k jejich provedení vyžaduje Charta předchozí zmocnění Rady bezpečnosti.⁵⁸

⁵⁴ Vyhláška č. 30/1947 Sb., o chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora, sjednaných dne 26. června 1945 na konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci, konané v San Francisku, v aktuálním konsolidovaném znění.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ ONDŘEJ, Jan, Josef MRÁZEK a Oto KUNZ. *Základy mezinárodního práva veřejného*. 2. vyd. Beckova skripta. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-928-0, s. 190.

6 IRÁCKÁ INVAZE DO KUVAJTU

Těsně po konci studené války v roce 1990 napadl irácký diktátor Saddám Husajn sousední podstatně menší a vojensky slabší Kuvajt. Učinil tak pod záminkou krádeže ropy ze strany Kuvajtu. Ve skutečnosti Irák dlužil Kuvajtu 15 milionů dolarů, které si Saddám Husajn vypůjčil na financování své války s Íránem, a nejen vůči Kuvajtu, ale celosvětově pak nezvládal své závazky splácet. I po snaze o diplomatické řešení ze strany Kuvajtu 2. srpna 1990 překročilo jeho hranice sto tisíc iráckých vojáků a Kuvajt obsadili.⁵⁹ Rada bezpečnosti zareagovala okamžitě a vyzvala Irák, aby invazi ukončil, na což irácké vedení odmítlo přistoupit.

6.1 Reakce mezinárodního společenství

Jednání Iráku znepokojilo Saúdskou Arábii, američtí vojáci tedy na žádost Saúdské Arábie vstoupili na její území za účelem ochrany, a to i z důvodu, že se jednalo o ropného spojence Spojených států.⁶⁰ Operace s názvem Pouštní štít se opřela o podporu spojenců z dvaceti osmi ostatních zemí, kterým se začalo říkat Koalice ochotných.

Rada bezpečnosti se i nadále snažila o diplomatické řešení, přestože koalice již měla jasnou vojenskou převahu. Saddám Husajn ale znovu návrh jakýchkoliv diplomatických jednání odmítl, a proto mezinárodní společenství přistoupilo k ultimátu a poprvé od počátku konfliktu se uchýlilo i k hrozbě vojenskou silou. Rada bezpečnosti vydala rezoluci č. 673, která stanovila, že pokud se z Kuvajtu vojska Iráku do 15. ledna 1991 nestáhnou, vyslovuje souhlas k použití veškerých prostředků k vytlačení Iráku.⁶¹

Reakcí iráckého vedení však bylo jen navýšení počtu vojáků na 550 000, posílení dělostřelectva a vyslání dalších tanků. Proti nim stálo na straně koalice

⁵⁹ Slavné dny. Den, kdy začala válka v Perském zálivu (15. leden 1990). In: *Stream* [online]. 15. 1. 2014 [cit. 2023-10-22]. Dostupné z: <https://www.stream.cz/slavedny/den-kdy-zacala-valka-v-perskem-zalivu-151762>

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ JANOUŠEK, Petr. Válka v Perském zálivu, československá diplomacie a souvislosti mezinárodní politiky. In: *Vojenský historický ústav* [online]. Praha, 17. 1. 2021 [cit. 2024-01-11]. Dostupné z: <https://www.vhu.cz/valka-v-zalivu-v-souvislostech-mezinarodni-politiky/>

700 000 vojáků koalice dvaceti osmi států. Dne 16. ledna 1991 tak došlo k zahájení operace Pouštní bouře leteckým útokem na strategické cíle, která byla velmi úspěšná. Irák se uchýlil k bombardování Izraele, aby došlo k jeho vyprovokování a následnému připojení do koalice. Pokud by se tak stalo, Saúdská Arábie by pravděpodobně vzhledem k vzájemným sporům koalici opustila, a spojenci by tak přišli o základnu.⁶²

6.2 Závěr

Irák použil vojenskou sílu pro dosažení politických cílů, čímž jednoznačně porušil čl. 2 Charty Organizace spojených národů i obyčejové právo. Zároveň naplnil definici agrese podle rezoluce Valného shromáždění z roku 1974.⁶³

Rada bezpečnosti OSN identifikovala porušení míru, vydala 10 rezolucí podporujících řešení podle čl. 41 Charty OSN, tedy mírovou cestou, a konečně pak jednu dle čl. 42, který byl podle znění použit až tehdy, když byla opatření podle čl. 41 nedostatečná.⁶⁴ Došlo tedy k aplikaci opatření s použitím síly a Rada bezpečnosti autorizovala vojenskou akci v rámci kolektivní bezpečnosti.⁶⁵

⁶² Slavné dny. Den, kdy začala válka v Perském zálivu (15. leden 1990). In: *Stream* [online]. 15. 1. 2014 [cit. 2023-10-22]. Dostupné z: <https://www.stream.cz/slavedny/den-kdy-zacala-valka-v-perskem-zalivu-151762>

⁶³ Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 3314 (XXIX) ze dne 14. prosince 1974.

⁶⁴ Čl. 42 Charty OSN.

⁶⁵ JANOUŠEK, Petr. Válka v Perském zálivu, československá diplomacie a souvislosti mezinárodní politiky. In: *Vojenský historický ústav* [online]. Praha, 17. 1. 2021 [cit. 2024-01-11]. Dostupné z: <https://www.vhu.cz/valka-v-zalivu-v-souvislostech-mezinarodni-politiky/>

7 KONFLIKTY S FAKTOREM JADERNÝCH ZBRANÍ A PRÁVEM VETA V RADĚ BEZPEČNOSTI OSN

Autor publikace „Superpowers defeated“ v souvislosti se sovětskou invazí do Afghánistánu skvěle vystihuje to, co je možné vnímat jako důvod pro přirovnání tohoto konfliktu ke konfliktu Ruska s Ukrajinou.

„Unikátní kombinace soupeřících ideologií a vzájemné závislosti ve věci bezpečnosti vytvořila bipolární svět, ve kterém by přímá vojenská konfrontace systematicky vyeskalovala k jaderné válce, nicméně namísto shody o logickém míru byly konflikty z vojenské sféry nahrazeny zástupnými válkami, kde tradiční formy války mohly být realizovány s minimalizováním rizika vzájemného zničení jadernými zbraněmi...“⁶⁶ Citace odkazuje na studenou válku a soupeřící ideologie, které jsou si jasně vědomy jistoty vzájemného zničení. V současné době proti sobě již nestojí ideologie komunismu na jedné straně a demokracie na straně druhé, nýbrž snaha Ruska hledat v mezinárodních normách skuliny a snaha civilizovaného světa mezinárodní normy hájit. Přesto je ale možné mezi konflikty vnímat jistou paralelu, zejména ve snaze Západu vyhnout se přímé vojenské konfrontaci a reagovat na porušení práva jinými prostředky.

⁶⁶ „This unique combination of two competing ideologies and security interdependence produced a bipolar world, in which direct military confrontation would systematically escalate into a nuclear war, in which mutually assured destruction (MAD) would result. However, instead of producing a more logical peace, military conflict was shifted to proxy theatres, where traditional forms of war could be orchestrated with a lower risk of total nuclear destruction...“ BORER, Douglas A. *Superpowers Defeated: Vietnam and Afghanistan Compared*. Taylor and Francis, 2013. ISBN 978-1-1363-1664-7, s. 46.

8 SOVĚTSKÁ INVAZE DO AFGHÁNISTÁNU

Vpád Sovětského svazu do Afghánistánu v roce 1979 je jedním z výrazných ozbrojených konfliktů, který se odehrál ke konci studené války. Studená válka představuje významný přelom ve světové historii, jelikož na scénu v nebyvalé míře uvádí působení hrozby jaderných zbraní, tedy síly, jejíž intenzitu bylo třeba předvést pouze dvakrát, aby neexistovaly pochybnosti o jejich destruktivních schopnostech. Jaderné zbraně jsou i dnes stále diskutovaným tématem na poli mezinárodních vztahů. Agresor pro svět v současné době nejvýraznějšího mezinárodního konfliktu Vladimír Putin se nezdráhá přistoupit k hrozbě „zmáčnutí červeného tlačítka“. O důležitosti jaderných zbraní v současných konfliktech nelze pochybovat, přestože k jejich použití od konce druhé světové války nikdy nedošlo. Ani k jedné ze smluv omezujících jaderné zbraně nepřistoupila žádná z jaderných velmocí. Jaderné zbraně mají v rukou člověka, jakým je Vladimír Putin, zastrašovací potenciál, celý svět včetně tohoto individua si je ale stále vědom jistoty vzájemného zničení v případě, že by k jejich použití došlo.

Ve vztahu k mezinárodnímu právu může takováto situace vést k myšlenkám o jeho nedostatečnosti, a to zejména v oblasti vymáhání právních norem. Příklady z historie ale ukazují, že ani ve vztahu k řešení sporů, ve kterých je agresorem jaderná velmoc, není mezinárodní společenství zcela bezmocné.

8.1 Kontext a počátek invaze

V roce 1973 začaly v Afghánistánu probíhat významné politické změny. Dne 16. července 1973 Muhammad Daoud Khan svrhnul tehdy vládnoucího krále Zahira Shaha. V roce 1977 byl Daoud zavražděn během dalšího puče a nahrazen Nurem Mohammadem Tarakim. Třetí puč vyústil ve svržení Tarakiho

a jeho nahrazení Hafizullahem Aminem. Sovětské vedení vnímalo prezidenta Amina jako hrozbu kvůli jeho vazbám na Spojené státy.⁶⁷

Nedlouho poté, v prosinci roku 1979, tak sovětská vláda usoudila, že afghánská socialistická společnost potřebuje přímou pomoc sovětské armády. Dne 24. prosince 1979 generální tajemník sovětské komunistické strany Leonid Brežněv poslal 5 000 vojáků do hlavního města Afghánistánu.⁶⁸

Dne 27. prosince pak sovětská armáda obsadila všechna strategická místa v Kábulu a speciální jednotky zabily prezidenta Amina a jeho blízké spolupracovníky. Babrak Karmal ohlásil ustavení nové vlády pod jeho vedením. Dne 27. prosince 1979, když byli sovětsí vojáci v Afghánistánu už tři dny, Babrak Karmal oficiálně požádal sovětské vedení o vojenskou pomoc.⁶⁹

8.1.1 Oficiální žádost Babraka Karmala

Přeloženo: Kvůli pokračování a šíření agrese, vměšování se a provokací ze strany zahraničních nepřátel Afghánistánu a pro účely ochrany zisků dubnové revoluce, územní celistvosti, národní nezávislosti a udržení míru a bezpečnosti a na základě dohody o přátelství, dobrém sousedství a spolupráci datované 5. prosince 1978 Afghánská demokratická republika upřímně požaduje, aby Sovětský svaz poskytl urgentní politickou, morální a ekonomickou asistenci včetně vojenské pomoci Afghánistánu.

„Because of the continuation and expansion of aggression, intervention and provocations by the foreign enemies of Afghanistan and for the purpose of defending the gains of the Saur [April] Revolution, territorial integrity, national independence and preservation of peace and security, and on the basis of the treaty of friendship, good-neighborliness and cooperation dated 5 December 1978, the Democratic Republic of Afghanistan earnestly demands that the Soviet

⁶⁷ JONES, Seth G. The Soviet Experience in Afghanistan: Getting History Right. In: *Lawfare News* [online]. 13. 1. 2019 [cit. 2023-10-09]. Dostupné z: <https://www.lawfaremedia.org/article/soviet-experience-afghanistan-getting-history-right>

⁶⁸ BORER, Douglas A. *Superpowers Defeated: Vietnam and Afghanistan Compared*. Taylor and Francis, 2013. ISBN 978-1-1363-1664-7, s. 94.

⁶⁹ Tamtéž, s. 131.

*Union render urgently political, moral and economic assistance, including military aid, to Afghanistan.*⁷⁰

Sovětský svaz tuto žádost akceptoval. Brežněv se k invazi vyjádřil s tím, že „ozbrojené sovětské síly budou z Afghánistánu staženy, jakmile důvody pro tuto žádost ze strany afghánské vlády pominou“.⁷¹ Toto velmi vágní vyjádření jako by provázelo každou „přátelskou socialistickou pomoc“. Nic neříká, ponechává mnoho volnosti pro svévolné manévrování.

Sovětský svaz uznával afghánskou komunistickou stranu za legitimní vládnoucí stranu a považoval tímto za svou povinnost zaručit, aby socialismus v Afghánistánu zaznamenal úspěch.⁷²

Spojené státy nerealizovaly silnou reakci na invazi do Maďarska v roce 1956 ani na invazi do Československa v roce 1968, což pro Sověty sloužilo jako precedent.⁷³ I zde je možné vnímat určitou paralelu s ukrajinským Krymem.

8.2 Právní debata o legitimitě invaze

Leonid Brežněv ospravedlňoval invazi dvěma zdroji mezinárodního práva. Prvním byl čl. 51 Charty Organizace spojených národů, který garantuje všem národům právo na individuální či kolektivní sebeobranu, když jsou ohroženy cizí agresí. Komunisté v Afghánistánu vinili konkrétně Spojené státy, Pákistán a Čínu. Za druhé byla invaze ospravedlňována výše zmíněnou sovětsko-afghánskou úmluvou z roku 1978, která hovořila o vojenské spolupráci k zajištění bezpečnosti a o územní nedotknutelnosti.⁷⁴

Při snaze o ospravedlnění invaze se spekulovalo zejména o čl. 4 a 8, které se týkaly bezpečnostních závazků.⁷⁵

Čl. 4: Přeloženo: Smluvní strany jednající v duchu tradic přátelství a dobrého sousedství stejně jako v duchu Charty OSN spolu budou konzultovat a přijímat

⁷⁰ BORER, Douglas A. *Superpowers Defeated: Vietnam and Afghanistan Compared*. Taylor and Francis, 2013. ISBN 978-1-1363-1664-7, s. 131.

⁷¹ Tamtéž, s. 133.

⁷² Tamtéž, s. 135.

⁷³ Tamtéž, s. 137.

⁷⁴ Tamtéž, s. 133.

⁷⁵ Tamtéž, s. 133.

přiměřená opatření k zajištění bezpečnosti, nezávislosti a územní nedotknutelnosti obou zemí. V zájmu posílení obranyschopnosti smluvních stran budou obě strany nadále rozvíjet spolupráci ve vojenské oblasti na základě dohody.

„Article 4: The high contracting parties, acting in the spirit of the traditions of friendship and good-neighborliness, as well as the UN Charter, shall consult each other and take by agreement appropriate measures to ensure the security, independence and territorial integrity of the two countries. In the interests of strengthening the defense capacity of the high contracting parties they shall continue to develop co-operation on the military field on the basis of appropriate agreements concluded between them.”⁷⁶

Čl. 8: Přeloženo: Smluvní strany budou umožňovat vývoj spolupráce mezi asijskými státy a ustavení mírových vztahů a dobrého sousedství a vzájemné důvěry a vytvoření účinného bezpečnostního systému v Asii na základě společné snahy všech zemí na tomto kontinentu.

„Article 8: The high contracting parties shall facilitate the development of co-operation among Asian states and the establishment of relations of peace and good-neighborliness and mutual confidence among them and the creation of an effective security system in Asia on the basis of joint efforts by all countries on the continent.”⁷⁷

8.3 Reakce Organizace spojených národů

Spojené národy opakovaně kritizovaly sovětskou přítomnost a volaly po stažení vojsk. Dne 6. ledna 1980, 10 dní po invazi, zasedla Rada bezpečnosti a po hlasování vydala prohlášení: Rada bezpečnosti chtěla potvrdit právo lidu určit si svou vlastní budoucnost bez vnějších zásahů včetně práva vybrat si vlastní formu vlády, potvrdit své přesvědčení, že suverenita, územní nedotknutelnost a politická nezávislost každého státu je základním principem Charty OSN,

⁷⁶ Čl. 4 Dohody o přátelství, dobrém sousedství a spolupráci (Afghanistan and Union of Soviet Socialist Republics: Treaty of friendship, goodneighbourliness and Cooperation), podepsáno v Moskvě, 5. 12. 1978.

⁷⁷ Čl. 8, tamtéž.

na tomto základu odsoudit události v Afghánistánu, odsouhlasit, že suverenita Afghánistánu musí být respektována, dovolat se úplného a bezpodmínečného stažení vojsk, aby bylo lidu umožněno zvolit si vlastní formu vlády a vybrat si ekonomický a politický systém bez vnějších zásahů a donucení. To je shrnutí znění navržené rezoluce Rady bezpečnosti, která by byla přijata, kdyby se opět neobjevil problém, se kterým se lze setkat na každé straně této práce. Sovětské právo veta. Reakcí na vetovaný návrh bylo projednat velmi podobný návrh rezoluce v rámci Valného shromáždění, kde Sověti právo veta neměli, a tento návrh tak prošel 20. listopadu 1980 a byl každoročně potvrzován. Na sovětskou invazi to ale nemělo žádný vliv.⁷⁸

8.4 Relevantní mezinárodní předpisy

Přijaté rezoluce Valného shromáždění ve věci Afghánistánu plynuly z deklarace Valného shromáždění o principech mezinárodního práva a spolupráci mezi státy v souladu s Chartou OSN z roku 1970 – ze široce akceptované snahy o kodifikaci principů mezinárodního práva.⁷⁹

Překlad: Na základě principu rovných práv a sebeurčení má každý stát povinnost zdržet se násilných akcí, které odpírají lidu jeho právo na sebeurčení, svobodu a nezávislost. Při jejich odporu k takovým násilným akcím za účelem dosažení jejich práva na sebeurčení mají tito lidé nárok na podporu v souladu s účely a principy Charty.

„By virtue of the principle of equal rights and self-determination Every State has the duty to refrain from any forcible action which deprives peoples of their right to self-determination and freedom and independence. In their actions against, and resistance to, such forcible action in pursuit of the exercise of their right

⁷⁸ REISMAN, Michael W. The Resistance in Afghanistan is Engaged in a War of National Liberation. In: *Yale Law School* [online]. 1980 [cit. 2023-11-19]. Dostupné z: https://openyls.law.yale.edu/bitstream/handle/20.500.13051/5154/The_Resistance_in_Afghanistan_is_Engaged_in_a_War_of_National_Liberation.pdf?sequence=2, s. 907.

⁷⁹ Tamtéž, s. 908.

*to self-determination, such peoples are entitled to seek and to receive support in accordance with the purposes and principles of the Charter.*⁸⁰

O válce se začalo mluvit jako o národním osvobození ze strany Afghánistánu.

Dodatkový protokol 1 ženevských konvencí z roku 1949 čl. 1 odst. 4:

Překlad: Situace popsaná v předchozím odstavci, ve které lid bojuje proti koloniální velmoci a cizí okupaci a proti rasistickému režimu v rámci uplatnění svého práva na sebeurčení, jak je zakotveno v Chartě Organizace spojených národů a v Deklaraci o principech mezinárodního práva o přátelských vztazích a spolupráci napříč státy v souladu s Chartou Organizace spojených národů.

*„The situations referred to in the preceding paragraph include armed conflicts in which peoples are fighting against colonial domination and alien occupation and against racist regimes in the exercise of their right of self-determination, as enshrined in the Charter of the United Nations and the Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations.*⁸¹

Je zajímavé, že Sovětský svaz tento dokument nikdy neratifikoval, nicméně opakovaně podpořil války za národní osvobození.⁸²

8.5 Role OSN

I přes paralýzu Rady bezpečnosti sovětským vetem nebyla role OSN v tomto konfliktu zanedbatelná. Organizace spojených národů na půdě Valného shromáždění přijala v této válce roli mediátora. Po dobu jejího trvání se diplomaté Organizace spojených národů snažili spolu s diplomaty z Moskvy, Washingtonu a Kábulu vyjednat stažení vojsk z Afghánistánu. Jednání ze strany Organizace spojených národů se soustředilo výhradně na zamezení pokračování

⁸⁰ REISMAN, Michael W. The Resistance in Afghanistan is Engaged in a War of National Liberation. In: *Yale Law School* [online]. 1980 [cit. 2023-11-19]. Dostupné z: https://openyls.law.yale.edu/bitstream/handle/20.500.13051/5154/The_Resistance_in_Afghanistan_is_Engaged_in_a_War_of_National_Liberation.pdf?sequence=2, s. 908.

⁸¹ Valné shromáždění OSN. GA Res. 2625 (XXV) ze dne 24. října 1970.

⁸² REISMAN, Michael W. The Resistance in Afghanistan is Engaged in a War of National Liberation. In: *Yale Law School* [online]. 1980 [cit. 2023-11-19]. Dostupné z: https://openyls.law.yale.edu/bitstream/handle/20.500.13051/5154/The_Resistance_in_Afghanistan_is_Engaged_in_a_War_of_National_Liberation.pdf?sequence=2, s. 906- 909.

cizí okupace, nikoli na občanskou válku, která paralelně s ní sužovala Afghánistán.⁸³

8.6 Veřejná a materiální podpora z řad spojenců

První viditelnou reakcí na invazi byl bojkot olympijských her v Moskvě. V reakci na sovětskou invazi Spojené státy podnikly jednu z nejvíce úspěšných skrytých podpůrných akcí během studené války. Pomoc USA afghánským odbojářům – mudžahedínům čítala ročně mezi roky 1981 a 1983 60 milionů dolarů. Totéž poskytla jako podporu Saúdská Arábie.

V roce 1985 se finanční pomoc ze strany USA zvedla na 250 milionů dolarů ročně. National Security Directive 166 (Národní bezpečnostní směrnice 166) – dokument podepsaný prezidentem Reaganem nastavil jasný směr americké zahraniční politiky – vytlačit Sověty z Afghánistánu. Kromě finanční pomoci Spojené státy poskytovaly rovněž zbraně, výbušniny, informace a rady.⁸⁴

8.7 Důsledky západní podpory

Na straně odboje figurovali velkou měrou afghánští mudžahedíni, Sověti se je proto snažili eliminovat. V první fázi války se jim to velmi dařilo. Výsledkem jejich bombardování a vylidňování venkovských oblastí bylo více jak čtyři miliony afghánských uprchlíků, kteří byli nuceni hledat azyl v Pákistánu nebo v Íránu. Mudžahedínům se nakonec začalo dařit sovětským vzdušným útokům odolávat, a to zejména díky protiletadlovým střelám, které dostali v rámci podpory od Spojených států. Přestože bojovali rozdělení na nekoordinované skupiny, díky zbraním od Spojených států, Pákistánu a jiných spojenců se jim v bojích postupně více a více dařilo.⁸⁵ Boje trvaly celkem 9 let a pro Sovětský svaz byl důvodem ukončení války prostý fakt, že by se její pokračování nevyplatilo.

⁸³ LEAKE, Elisabeth. The Soviet invasion of Afghanistan: the past's resemblance to the present. In: *OUP blog* [online]. 15. 2. 2023 [cit. 2024-01-07]. Dostupné z: <https://blog.oup.com/2023/02/the-soviet-invasion-of-afghanistan-the-pasts-resemblance-to-the-present/>

⁸⁴ JONES, Seth G. The Soviet Experience in Afghanistan: Getting History Right. In: *Lawfare News* [online]. 13. 1. 2019 [cit. 2023-10-09]. Dostupné z: <https://www.lawfaremedia.org/article/soviet-experience-afghanistan-getting-history-right>

⁸⁵ Soviet invasion of Afghanistan 1979. In: *Encyclopaedia Britannica* [online]. [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Soviet-invasion-of-Afghanistan>

(Počet mrtvých vojáků sovětské armády dosahoval téměř 15 000.) Dne 14. dubna 1988 Sovětský svaz podepsal ženevské dohody a v rámci nich slíbil stáhnout vojska z Afghánistánu. Dne 15. února 1989 se stáhly poslední jednotky.⁸⁶

Souvislost s Ukrajinou

Tento článek poukazuje na souvislosti a společné rysy invaze do Afghánistánu a invaze na Ukrajinu s jedním poměrně zásadním rozdílem – invaze do Afghánistánu vyvolala jednotnější reakci. Příkladem je Čína, která se v odsouzení této invaze od začátku plně shodovala s politikou USA stejně jako v poskytování skryté podpory napadenému státu. Rovněž byla zaznamenána podpora jižních států, pro ty to totiž představovalo nebezpečný precedent mezinárodního chování.⁸⁷

⁸⁶ JONES, Seth G. The Soviet Experience in Afghanistan: Getting History Right. In: *Lawfare News* [online]. 13. 1. 2019 [cit. 2023-10-09]. Dostupné z: <https://www.lawfaremedia.org/article/soviet-experience-afghanistan-getting-history-right>

⁸⁷ LEAKE, Elisabeth. The Soviet invasion of Afghanistan: the past's resemblance to the present. In: *OUP blog* [online]. 15. 2. 2023 [cit. 2024-01-07]. Dostupné z: <https://blog.oup.com/2023/02/the-soviet-invasion-of-afghanistan-the-pasts-resemblance-to-the-present/>

9 RUSKÁ INVAZE NA UKRAJINU

Válka na Ukrajině trvá od roku 2014, kdy Rusko anektovalo ukrajinský Krym. O osm let později, 21. února 2022, ruský prezident Vladimir Putin podepsal nezávislost separatistických ukrajinských území Doněck a Luhansk. Dne 24. února 2022 překročila ruská vojska ukrajinskou hranici přes Bělorusko a zahájila plnohodnotnou invazi, v ruském pojetí speciální vojenskou operaci, která měla podle Kremlu za cíl ochránit utlačované ruské občany žijící v těchto oblastech. Téhož dne byl na Ukrajině vyhlášen válečný stav a všeobecná mobilizace. Již druhého dne byla patrná první reakce mezinárodního společenství, Evropská unie uvalila na Rusko první sankce.

9.1 Reakce mezinárodního společenství

9.1.1 Sankce

Sankce proti Rusku jako reakci na válečnou agresi proti Ukrajině v souvislosti s porušením minských dohod lze zaznamenat vidět již v roce 2014 po anexi Krymu, a to nejen ze strany Evropské unie. Den po zahájení invaze na Ukrajinu v roce 2022 přijala Evropská unie další balík sankcí.

V současné době se ze strany Evropské unie jednalo už o jedenáctý balík sankcí, který cílí jak na Rusko jako stát, tak i na jednotlivce a soukromé subjekty. Sankce proti subjektům obsahují zmrazení majetku, proti jednotlivcům taktéž, ale jsou doplněny ještě o zákaz cestování na území Evropské unie. Mezi sankcionovanými jednotlivci jsou ruský prezident Vladimir Putin, ministr zahraničí Sergej Lavrov, někteří poslanci, vysocí úředníci a členové ozbrojených sil. Sankce Evropské unie cílí kromě Ruska také na Bělorusko, z jehož území Rusko Ukrajinu napadlo, a na Írán, který do Ruska dodával drony.

Dle údajů z roku 2022 se jednalo o 21,5 miliardy eur zmrazeného majetku v Evropské unii, 300 miliard eur Ruské centrální banky zablokovaných v Evropské unii a zemích G7, 49,3 miliard eur hodnoty vývozu do Ruska, 91,2 miliard eur hodnoty dovozu z Ruska.

Zákaz vývozu do Ruska se vztahuje mimo jiné především na technologie, které by mohly být využity pro vojenské účely, věci potřebné pro rafinaci ropy, dopravní prostředky, na oblast leteckého průmyslu a palné zbraně.

Od prosince 2022 uvalila Evropská unie zákaz dovozu surové ropy a od roku 2023 zákaz dovozu rafinovaných ropných produktů.

Sankcionování Ruska spočívá nejen v zákazu vývozu či dovozu, nýbrž i ve strategické spolupráci Evropské unie s klíčovými organizacemi a ve snaze o zabránění přístupu Ruska k finančním prostředkům od těchto organizací. Jedná se například o skupinu Světové banky, Evropskou banku pro obnovu a rozvoj a Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj.

Evropská unie zároveň ustavila novou pracovní skupinu zaměřenou na ruskou elitu a v rámci této skupiny probíhá spolupráce s ostatními státními i nestátními útvary v rámci zemí G7. Důležitou pro účinnost uvalených sankcí je zejména kontrola toho, aby sankce nebyly obcházeny, proto Evropská unie dle svých vlastních slov posiluje spolupráci se třetími zeměmi a poskytování technické pomoci.

EU dále deklaruje, že pokud by tato spolupráce nepřinesla žádoucí výsledky, budou přijata opatření s cílem připravit Rusko o zdroje, které mu financují válku, a to opět formou spolupráce s třetími zeměmi. A nakonec deklaruje, že pokud bude obcházení sankcí dále trvat, existuje zde možnost, že Rada EU jednomyslně rozhodne o tom, že omezí prodej, dodávky, vývoz a dovoz zboží z a do třetích zemí na typ zboží, na něž jsou ve věci Ruska uvaleny sankce – zboží využívaného pro bojové účely. Hovoří zde o třetích zemích, kde prokazatelně existuje zvláště vysoké riziko obcházení sankcí.⁸⁸

⁸⁸ ČT24. EU schválila jedenáctý balík sankcí proti Rusku, cílí i na obcházení ropného embarga. In: *Česká televize* [online]. 23. 6. 2023 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://ct24.ceska-televize.cz/clanek/svet/eu-schvalila-jedenacty-balik-sankci-proti-rusku-cili-i-na-obchazeni-ropneho-embarga-5370>

Rada Evropské unie. Sankce EU vůči Rusku: souvislosti. In: *Consilium Europa* [online]. 6. 2. 2024 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/sanctions-against-russia-explained/>

Účinnost sankcí

Vzhledem k tomu, že existence sankcí mění světovou ekonomiku, vznikají oprávněné debaty o tom, zda jsou tyto sankce vůbec účinné.

V rozhovoru pro iRozhlas s odborníkem na sankce, tento profesor z groeningské univerzity v Haagu uvedl: Je zavádějící vliv sankcí na ruskou ekonomiku hodnotit podle HDP. HDP kleslo loni pouze o 2 %. To ale samo o sobě není indikátorem, že sankce zatím nemají žádný vliv. Málo nepříznivý vývoj HDP je podle tohoto experta způsoben růstem cen ropy na počátku války. Rusko proto obchodem s ropou bylo schopno částečně kompenzovat ztráty způsobené zmrazením devizových rezerv v hodnotě 600 miliard dolarů v ostatních zemích Evropské unie a G7. V rámci mezinárodního společenství není zároveň možné a v rámci ekonomiky ani⁸⁹ žádoucí obchod s ruskou ropou plošně zakázat, protože některé státy zkrátka nemají adekvátní náhradu za ruskou ropu. Evropská unie a G7 na to proto reagovaly regulací ceny za barel ropy, aby Rusku nevznikaly za ropu velké zisky. Nemožnost obchodu s ropou plošně zakázat tak způsobovala, že si Rusko bylo nuceno hledat cesty přes třetí země. Problém s kontrolou převážení ruského zboží přes třetí země představuje poměrně zásadní problém. Evropská komise proto hledá cesty, jak co nejvíce posílit spolupráci s ostatními zeměmi, a pokud možno vytvořit centralizovaný kontrolní orgán.

Dodal, že sankce nikdy nefungovaly pouze samy o sobě, ale bylo k nim potřeba použít další prostředky.

Takovým skvělým dodatkem pro posílení efektivity sankcí by bylo například přispění Ukrajině ze zmrazených ruských devizových rezerv.

9.1.2 Dodávky kazetové munice

V létě roku 2023 Spojené státy oznámily, že dodají na Ukrajinu kazetové bomby. Tato část spojenecké pomoci Ukrajině vzbudila celosvětově obrovskou kontroverzi. Jedná se o zbraň, která je nerozlišující, nadto velmi často závadná.

⁸⁹ KABRHELOVÁ, Lenka. Sankce Rusko nepoložily. Ta klíčová přišla až v prosinci, upozorňuje expert. In: *Seznam zprávy* [online]. 27. 2. 2023 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/audio-podcast-5-59-sankce-rusko-nepolozily-potrebuji-cas-ale-svuj-ukol-plni-rika-expert-226287>

Bomby při dopadu na zem v 10–40 % případů neexplodují, to znamená, že tyto bomby pak představují nebezpečí pro civilní obyvatelstvo. Dodávky této munice na Ukrajinu jsou kontroverzní mimo jiné i kvůli Úmluvě o zákazu kazetové munice z roku 2008, která zakazuje výrobu, použití a skladování tohoto typu zbraně.⁹⁰ Dohoda se opírá o rezoluce Rady bezpečnosti č. 1325 týkající se žen, míru a bezpečnosti a rezoluci č. 1612 týkající se dětí v ozbrojených konfliktech. Vychází z principů pravidel mezinárodního práva humanitárního, zejména z principu, „že právo stran ozbrojeného konfliktu volit způsoby a prostředky boje není neomezené a z pravidel, podle kterých strany konfliktu musí vždy jinak přistupovat k civilnímu obyvatelstvu a jinak ke kombatantům, rozlišovat mezi civilními objekty a vojenskými cíli, musí být šetřeno civilní obyvatelstvo a jednotliví civilisté požívají obecné ochrany před nebezpečími vznikajícími při vojenských operacích“.⁹¹ USA, ani Ukrajina tuto úmluvu nepodepsaly.⁹² Úmluvu podepsalo a ratifikovalo celkem 112 států a dalších 12 ji podepsalo, ale neratifikovalo.⁹³ V této úmluvě je zároveň jasně vyjádřen záměr smluvních států zasadit se o její univerzalizaci.⁹⁴ Nelze se tedy úplně divit rozporuplné reakci mezinárodního společenství ani reakci Generálního tajemníka OSN, Antónia Guterrese, který vyzval Ukrajinu, aby s ohledem na své vlastní civilní obyvatelstvo kazetové bomby od USA nepoužívala. Tento apel by nebyl zdaleka tak kontroverzní, kdyby Rusko bylo signatářem Úmluvy o zákazu kazetové

⁹⁰ ROUSH, Tyler. U.S. Sending Cluster Bombs To Ukraine—Here’s Why They’re So Controversial. In: *Forbes* [online]. 7. 7. 2023 [cit. 2024-02-18]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/tylerroush/2023/07/07/us-sending-cluster-bombs-to-ukraine-heres-why-theyre-so-controversial/>

⁹¹ Úmluva o zákazu kazetové munice.

⁹² United Nations. *Convention on the Law of the Non-Navigational Uses of International Watercourses* [online]. [cit. 2024-03-05]. Dostupné z: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVI-6&chapter=26&clang=_en

⁹³ Convention on Cluster Munitions. *Convention text* [online]. [cit. 2024-03-05]. Dostupné z: <https://www.clusterconvention.org/convention-text/>

⁹⁴ ROUSH, Tyler. U.S. Sending Cluster Bombs To Ukraine—Here’s Why They’re So Controversial. In: *Forbes* [online]. 7. 7. 2023 [cit. 2024-02-18]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/tylerroush/2023/07/07/us-sending-cluster-bombs-to-ukraine-heres-why-theyre-so-controversial/>

munice. Rusko ji nicméně stejně jako Ukrajina nepodepsalo⁹⁵ a kazetovou municí na Ukrajině prokazatelně používá.⁹⁶

9.2 Právo veta jako problematický faktor

Od počátku invaze je patrná podpora ze strany demokratického světa. Velkou roli zastávají Evropská unie a státy jako individuální útvary. Hlavní útvar odpovědný za světovou bezpečnost, Rada bezpečnosti OSN, ale není vidět. Od počátku invaze na Ukrajinu se objevují reakce požadující vytlačení Ruska z Organizace spojených národů. A je to pochopitelné při úvaze, že Organizace spojených národů má sloužit mezinárodní bezpečnosti, kterou Rusko svým jednáním bezprostředně ohrožuje. Charta Organizace spojených národů stanoví, že je to možné. „Člen může být vyloučen na doporučení Rady bezpečnosti po schválení Valného shromáždění.“⁹⁷ V případě Ruska se tak ale nikdy nestane, jelikož je velmi nepravděpodobné, že by Rusko s dominantním hlasem v Radě bezpečnosti podpořilo doporučení svého vlastního vyloučení. Vystávat začaly také debaty o vyloučení Ruska na základě doslovné interpretace Charty Organizace spojených národů, podle které Rusko není po rozpadu Sovětského svazu členem.⁹⁸

Ve srovnání s přijetím České republiky a Slovenské republiky po rozpadu Československa se Rusko jako nástupnický stát Sovětského svazu vyhnulo formálnímu procesu přijímání nových členů do OSN. V takovém případě by dvě třetiny členů musely hlasovat pro přijetí v rámci Valného shromáždění. Dle Charty je OSN otevřená všem mírumilovným státům, které se neuchýlí k použití

⁹⁵ Úmluva o zákazu používání, skladování, výroby a přenosu kazetové munice a o jejím zničení. Podepsána dne 30. května 2008 v Dublinu. V platnost vstoupila dne 1. srpna 2010.

⁹⁶ VOJÁČEK, Jiří. Kazetová munice. Proč je kontroverzní a proč ji USA i přes zákazy pošlou na Ukrajinu. In: *VTM* [online]. 11. 7. 2023 [cit. 2024-02-18]. Dostupné z: <https://vtm.zive.cz/clanky/kazetova-munice/sc-870-a-223136/default.aspx>

⁹⁷ Vyhláška č. 30/1947 Sb., o chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora, sjednaných dne 26. června 1945 na konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci, konané v San Francisku, v aktuálním konsolidovaném znění.

⁹⁸ MORENETS, Svitlana. Can Russia's UN Veto be Removed? In: *Institute for War & Peace Reporting* [online]. 11. 10. 2022 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://iwpr.net/global-voices/can-russias-un-veto-be-removed>

síly a respektují normy mezinárodního práva. To jsou kritéria, která Rusko dnes nespĺňuje.⁹⁹

Takový způsob uvažování je ale značně problematický. Andrew Mcleod z King's college v Londýně vysvětluje kontext této problematiky a poukazuje na to, že zpětné neuznání Ruska jako nástupnické země Sovětského svazu by mohlo vytvořit nepohodlný precedent pro ostatní státy a způsobit tak větší nestabilitu.¹⁰⁰

Čl. 3 Charty OSN nicméně stanoví, že pokud se hlasuje o problému, který se týká určitého státu, tento stát se zdrží hlasování, což ovšem opět nelze vyžadovat od stálého člena Rady bezpečnosti.¹⁰¹

9.3 Mezinárodní soudnictví jako potenciální nástroj

Činnost OSN má ve vztahu k výše zmiňovanému právu veta ve věci řešení konfliktů své rezervy. V případě sovětské invaze do Afghánistánu se vetované rezoluce prosazovaly alespoň v rámci Valného shromáždění. Podobný trend je možné vidět i v současném konfliktu, a to zejména u Mezinárodního soudního dvora a Mezinárodního trestního soudu, které se uchylují k bezprecedentnímu jednání. Opakovaně se ukazuje, že ostatní orgány OSN se snaží dělat vše proto, aby činnost paralyzované Rady bezpečnosti alespoň částečně zastoupily a přispěly k vymáhání mezinárodního práva.

9.3.1 Mezinárodní trestní soud

Poprvé v historii Mezinárodní trestní soud vydal zatykač na představitele vlády stálého člena Rady bezpečnosti.¹⁰² Dne 17. 3. 2023 vydal Mezinárodní trestní soud zatykač na Vladimíra Putina a ruskou zmocněnkyni pro práva dětí Marii

⁹⁹ MORENETS, Svitlana. Can Russia's UN Veto be Removed? In: *Institute for War & Peace Reporting* [online]. 11. 10. 2022 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://iwpr.net/global-voices/can-russias-un-veto-be-removed>

¹⁰⁰ MACLEOD, Andrew. Ukraine invasion: Should Russia lose its seat on the UN Security Council? In: *King's College London* [online]. 25. 2. 2022 [cit. 2024-03-05]. Dostupné z: <https://www.kcl.ac.uk/ukraine-invasion-should-russia-lose-its-seat-on-the-un-security-council>

¹⁰¹ Vyhláška č. 30/1947 Sb., o chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora, sjednaných dne 26. června 1945 na konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci, konané v San Francisku, v aktuálním konsolidovaném znění.

¹⁰² BÍLKOVÁ, Veronika. Historický precedens – Mezinárodní trestní soud vydává zatykač. In: *Ústav mezinárodních vztahů* [online]. 20. 3. 2023 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.iir.cz/historicky-precendet-mezinarodni-trestni-soud-vydava-zatykac>

Lvovou Bělovou. Stíhání je reakcí na únosy ukrajinských dětí do Ruska.¹⁰³ „Stíhány jsou v tomto případě konkrétně činy protiprávní deportace a okupační silou provedené přímé nebo nepřímé přesídlení části obyvatelstva z okupovaných území.“¹⁰⁴ Podle Veroniky Bílkové (členky expertní komise OBSE pro Ukrajinu) by Ruská federace musela sama Vladimíra Putina vydat do rukou Mezinárodního trestního soudu, což má již precedent v případě bývalého prezidenta Pobřeží slonoviny Laurenta Gbagba.¹⁰⁵ Zatykač ustavuje povinnost signatářům Římského statutu Putina a Lvovou Bělovou zatknout v případě, že se objeví na jejich území. Je tedy závazný pro 124 států.¹⁰⁶

9.3.2 Mezinárodní soudní dvůr

Ukrajina po započetí invaze podala žalobu na Rusko u Mezinárodního soudního dvora. Rusko jurisdikci Mezinárodního soudního dvora neuznává, protože nikdy nepřistoupilo k podpisu Římského statutu. Ukrajina se tedy pokusila opřít o čl. 9, Smlouvy proti genocidii, kde jsou oba tyto státy – Rusko i Ukrajina signatáři. Tento článek tedy dává Mezinárodnímu soudnímu dvoru pravomoc rozhodovat jejich vzájemné spory týkající se výkladu, aplikace a provádění úmluvy.¹⁰⁷ Prostor pro tento právní manévř Ukrajine poskytl Rusko tím, že obhajovalo svou invazi na Ukrajinu právě zabráněním genocidě ruskojazyčného

¹⁰³ LUCOVIČ, Matěj. Mezinárodní trestní soud vydal zatykač na Vladimíra Putina. In: *Česká televize* [online]. 17. 3. 2023 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3572537-mezinarodni-trestni-soud-vidal-zatykac-na-ruskeho-prezidenta-putina>

¹⁰⁴ LUCOVIČ, Matěj. Mezinárodní trestní soud vydal zatykač na Vladimíra Putina. In: *Česká televize* [online]. 17. 3. 2023 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3572537-mezinarodni-trestni-soud-vidal-zatykac-na-ruskeho-prezidenta-putina> BÍLKOVÁ, Veronika. Historický precedens – Mezinárodní trestní soud vydává zatykač. In: *Ústav mezinárodních vztahů* [online]. 20. 3. 2023 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.iir.cz/historicky-precendet-mezinarodni-trestni-soud-vidava-zatykac>

V tomto případě jsou stíhány konkrétně činy protiprávní deportace a přímé nebo nepřímé přesídlení části obyvatelstva z okupovaných území provedené okupační silou.

¹⁰⁵ BÍLKOVÁ, Veronika. Historický precedens – Mezinárodní trestní soud vydává zatykač. In: *Ústav mezinárodních vztahů* [online]. 20. 3. 2023 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.iir.cz/historicky-precendet-mezinarodni-trestni-soud-vidava-zatykac>

¹⁰⁶ Mezinárodní trestní soud. *The States Parties to the Rome Statute* [online]. [cit. 2024-03-05]. Dostupné z: <https://asp.icc-cpi.int/states-parties>

¹⁰⁷ MILANOVIC, Marko. Ukraine Files ICJ Claim against Russia. In: *EJIL: Talk!* [online]. 27. 2. 2022 [cit. 2024-02-16]. Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/ukraine-files-icj-claim-against-russia/>

obyvatelstva.¹⁰⁸ Rusko na základě toho podle soudkyně přestalo argumentovat genocidou.

Hlavním úkolem Mezinárodního soudního dvora se sídlem v nizozemském Haagu je řešit spory a otázky předložené členskými státy a dále záležitosti stanovené Chartou OSN nebo mezinárodními smlouvami a konvencemi. Rozsudky jsou konečné a nelze se proti nim odvolat, soud ale zároveň nemá žádné pravomoci, jak státy donutit, aby se jeho rozhodnutím řídily.¹⁰⁹

To bylo patrné v březnu roku 2022, kdy tento soud Rusku nařídil okamžitě zastavit válečné operace na Ukrajině. Rusko podle očekávání požadavek odmítlo. McIntyreová nicméně podotýká, že možné rozhodnutí soudního dvora v nadcházejícím slyšení bude důležité v případě, že Kyjev do budoucna vznesl nárok na reparace.¹¹⁰

„Pokud soud shledá, že pro činy Ruska neexistovalo zákonné ospravedlnění (podle Úmluvy o genocidě), může toto rozhodnutí posloužit jako základ pro budoucí nárok na odškodnění,“ řekla McIntyreová.¹¹¹

¹⁰⁸ ČT24. Rusko vyzvalo soudní dvůr, aby zamítl ukrajinskou žalobu ve sporu o genocidu. In: Česká televize [online]. 18. 9. 2023 [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3615538-rusko-vyzvalo-soudni-dvur-aby-zamitl-ukrajinskou-zalobu-ve-sporu-o-genocidu>

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Tamtéž.

ZÁVĚR

Tato práce se soustředí na mezinárodní právo, nikoliv na válečnou strategii účinnou proti jaderným zbraním. Hlavní funkcí mezinárodního práva je ale především ochrana světové bezpečnosti, tyto dva pohledy – strategický a mezinárodněprávní – nelze zcela oddělit, proto poměrně významná část práce pojednává právě o jaderném aspektu, zejména tedy o tom, jak má mezinárodní právo se současnou světovou situací v tomto ohledu naložit. Ideálním právním řešením by samozřejmě bylo přistoupení všech jaderných velmocí k Dohodě o omezení jaderných zbraní, bohužel neexistuje dobrý strategický důvod, proč by tak kterákoliv jaderná mocnost učinila jako první. Provázanost současného světa ale umožňuje vedení obdoby již zmíněných zástupných válek – v našem případě uvalování sankcí a organizování dodávek zbraní. Předpokladem úspěchu i samotné možnosti tohoto typu boje proti porušování práva je právě konsenzus většiny států vycházející z Charty OSN, že mezinárodní právo se má dodržovat a mír je hodnotou hodnou ochrany.

Ve světle událostí z roku 2022 se snesla vlna kritiky na mezinárodní právo a spolu s tím i na OSN, jelikož je to právě její zakládající listina, jež použití síly zapovídá. Současná kritika OSN spočívá za prvé v paralýze Rady bezpečnosti založené na ruském právu veta, což je oprávněná kritika prakticky neřešitelného problému. Za druhé ale vyvstávají otázky zabývající se celkovými pravomocemi OSN. Zejména jak dodržuje Chartou stanovené cíle organizace? Je paradoxem, že je na jedné straně současně kritizována nedostatečná akceschopnost OSN a straně druhé pak přílišný vliv Ruska v této organizaci. Je snad žádoucí silnější Organizace spojených národů, kde má Rusko dominantní hlas? Protože, jak je rozebráno v poslední kapitole, problém ruského veta pravděpodobně v nejbližší době eliminován nebude. Je otázkou, zdali by v tomto ohledu nebylo spíše dobře, že OSN má v mezinárodním společenství jen relativně malé možnosti intervence, když je v této organizaci (navíc s právem veta) členem stát s bohatou historií porušování mezinárodního práva. Možná právě i na základě toho OSN plní svou funkci. *„Udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, podpora přátelských vztahů mezi národy, rozvoj spolupráce při řešení mezinárodních*

*problémů a podpora lidských práv a koordinace činnosti jednotlivých států.*¹¹² Hovoří-li se o udržování mezinárodní bezpečnosti, jde o relativní mezinárodní bezpečnost. Absolutní mezinárodní bezpečnost neexistuje. Ti, kteří Organizaci spojených národů kritizují, si výčet cílů této organizace doplnili o cíl zabránění válkám. Má-li být ale cílům OSN porozuměno ještě o něco lépe, stačí se podívat, na jakém základě byla Charta OSN sepsána. V její preambuli se nehovoří o zabránění válkám samotným. Hovoří se „o metle války, která dvakrát za našeho života přinesla lidstvu nevýslovné strasti“.¹¹³ Hovoří se tedy o válkách formátu války světové. Hovoří-li se o světové bezpečnosti, nelze opomenout diplomacii a udržování dialogu s významnými mezinárodními aktéry, a to i s těmi, nebo možná především s těmi, kteří mají sklony k porušování mezinárodního práva. A poskytuje-li tato organizace pro tento dialog prostor, přispívá mezinárodní bezpečnosti. OSN sama o sobě protiprávnímu jednání států nezabrání, nicméně stejně tak, jako nemá reálné prostředky k zastavení války na Ukrajině, nemá ani prostředky k tomu zabránit ostatním uskupením mezinárodního společenství, aby jednala ve svém nejlepší demokratickém zájmu, kterým je mimo jiné podpora napadeného státu.

Ze zásady suverenity států vychází, že jsou to právě státy, které mezinárodní úpravu určují. Stále je možné o funkci OSN debatovat, nicméně vzhledem k tomu, že státy jsou udavatelem i adresátem mezinárodního práva, je zřejmé, že budou i jeho vymahatelem. Z tohoto pohledu je tedy poněkud nespravedlivé spoléhat se na OSN jako na domnělého spasitele. Místo toho je třeba vnímat OSN více jako půdu pro diskuzi. Je třeba neopomenout fakt, že i v rámci OSN existují orgány, kde státy nejsou privilegovány právem veta. Ukázkovými příklady jsou Mezinárodní soudní dvůr nebo Valné shromáždění.

OSN rozhodně nelze považovat za organizaci, kterou by bylo možno hodnotit jako bezchybnou. Příkladem je výše zmíněná kontroverze, kterou vzbudily dodávky kazetové munice na Ukrajinu ze strany USA. Ještě větší kontroverzi pak vyvolaly výroky generálního tajemníka OSN Antónia Guterrese, který vyzval Ukrajinu, aby tento typ munice nepoužívala s ohledem na vlastní civilní

¹¹² OSN. *Vše o OSN: Historie, struktura, financování* [online]. 2014 [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: <https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/05/vse-o-osn-historie.pdf>

¹¹³ Preambule Charty OSN.

obyvatelstvo. Na toto téma se vyjádřil Generální tajemník NATO Jens Stoltenberg: „*Rusko používá kazetovou munici ve své brutální válečné agresi k napadení jiné země, Ukrajina ji používá pro sebeobranu a nejlepší způsob, jak ukončit tuto válku je, aby prezident Putin a Rusko přestali napadat druhou zemi.*“¹¹⁴

Je vhodné zároveň poukázat na koncept přiměřené sebeobranu v mezinárodním právu. Když v mezinárodním právu existuje koncept nepřiměřené sebeobranu, tj. zjednodušeně, že sebeobrana napadeného subjektu může dosáhnout síly, která zásadně neodpovídá intenzitě prvotního útoku, implicitně tím připouští i možnost existence sebeobranu nedostatečné, tedy takové, jejíž intenzita prvotnímu útoku vůbec nebude schopna konkurovat. Tato situace je pro mezinárodní mír a bezpečnost, a tím i pro mezinárodní společenství, velmi nevýhodná. Pravděpodobnost jejího vzniku navíc prudce stoupá, pokud napadený subjekt nebude disponovat zbraněmi stejné síly, jaké má agresor.

Přestože se Guterres ve svém výroku nevyjadřuje k otázce proporcionality ukrajinské sebeobranu, nýbrž k braní ohledu na civilní obyvatelstvo, není dle mého názoru ve světle výše uvedených argumentů vhodné z pozice nejvyššího představitele OSN požadovat, aby se Ukrajina zdržela použití kazetové munice.

Přestože si nemyslím, že se na základě výše uvedeného současné uspořádání nachází v nejhorší situaci, nabízí se otázka. Tento konflikt se opakovaně ukázal být milníkem v oboru mezinárodního práva a ve vztahu k němu vznikala v posledních letech řada precedentů. Zda je něco takového možné či nemožné, moudré či nemoudré, to je rozhodně otázka pro vzdělanější akademiky, ale pokud by měla nastat debata o budoucnosti statusu Ruska v Radě bezpečnosti, měla by nastat teď. V opačném případě se bude čekat na další impuls ze strany Ruska a minimálně vyvstanou otázky, proč se tak nejednalo dříve.

¹¹⁴ STOLTENBERG, Jens. Pre-Summit press conference. In: NATO [online]. 7. 7. 2023 [cit. 2024-02-19]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_216939.htm

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie

BORER, Douglas A. *Superpowers Defeated: Vietnam and Afghanistan Compared*. Taylor and Francis, 2013. ISBN 978-1-1363-1664-7.

ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo veřejné*. 2. vyd. Academia iuris (C. H. Beck). Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-721-7.

DAVID, Vladislav a Pavel SLADKÝ. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 3. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-497-8.

DEL GIUDICE, F. *Manuale di Diritto Internazionale Pubblico*. 11. ed. Napoli: Simone, 2014. ISBN 978-8891-41375-8.

EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – AVIS, 2006. ISBN 80-7278-326-2.

KITTRICH, Jan. *Právo na sebeobranu v současném mezinárodním právu*. Praha, 2012. Disertační práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního práva. Vedoucí práce: doc. PhDr. Stanislava Hýbnerová, CSc.

NEFF, Stephen C. A Short History of International Law. In: EVANS, Malcolm D. (ed.). *International Law*, pp. 31–58. Oxford: Oxford University Press, 2003. ISBN 978-0-1987-9183-6.

ONDŘEJ, Jan, Josef MRÁZEK a Oto KUNZ. *Základy mezinárodního práva veřejného*. 2. vyd. Beckova skripta. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-928-0.

ONDŘEJ, Jan. *Vybrané otázky práva mezinárodní bezpečnosti a odzbrojení*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7676-108-7.

POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 6., dopl. a rozš. vyd. Beckovy právnické učebnice. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-398-1.

SÝKOROVÁ, Michaela. *Jus cogens v medzinárodnom práve*. Prameny a nové proudy právni vědy. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2019. ISBN 978-80-87975-92-3.

THIRLWAY, H. W. A. *International Customary Law and Codification*. Thirlway Leiden: A. W. Sijthoff, 1972.

Odborné články

VISSER, Laura. May the Force Be with You: The Legal Classification of Intervention by Invitation. *Netherlands International Law Review* [online]. 2019, roč. 66, č. 1, s. 21–45 [cit. 2023-10-08]. ISSN 0165-070X. Dostupné z: <http://link.springer.com/10.1007/s40802-019-00133-7>

Elektronické zdroje

BÍLKOVÁ, Veronika a Petra DITRICHOVÁ. Akt agrese? Zločin agrese? Ruský útok na Ukrajinu z pohledu mezinárodního práva. *Advokátní deník* [online]. 20. 5. 2022 [cit. 2024-01-04]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/05/20/akt-agrese-zlocin-agrese-rusky-utok-na-ukrajinu-z-pohledu-mezinarodniho-prava/>

BÍLKOVÁ, Veronika. Historický precedens – Mezinárodní trestní soud vydává zatykač. In: *Ústav mezinárodních vztahů* [online]. 20. 3. 2023 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.iir.cz/historicky-precendet-mezinarodni-trestni-soud-vydava-zatykac>

Convention on Cluster Munitions. *Convention text* [online]. [cit. 2024-03-05]. Dostupné z: <https://www.clusterconvention.org/convention-text/>

ČT24. EU schválila jedenáctý balík sankcí proti Rusku, cílí i na obcházení ropného embarga. In: *Česká televize* [online]. 23. 6. 2023 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/eu-schvalila-jedenacty-balik-sankci-proti-rusku-cili-i-na-obchazeni-ropneho-embarga-5370>

ČT24. Rusko vyzvalo soudní dvůr, aby zamítl ukrajinskou žalobu ve sporu o genocidu. In: *Česká televize* [online]. 18. 9. 2023 [cit. 2024-02-17]. Dostupné z:

<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3615538-rusko-vyzvalo-soudni-dvur-aby-zamitl-ukrajinskou-zalobu-ve-sporu-o-genocidu>

ČTK. Před 75 lety začal fungovat Mezinárodní soudní dvůr. *Advokátní deník* [online]. 17. 4. 2021 [cit. 2024-01-04]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/04/17/pred-75-lety-zacal-fungovat-mezinarodni-soudni-dvur/>

DUBIANSKIJ, Matvej. The International Law of War and Russia's Special Military Operation. In: *Global Risk Insights* [online]. 30. 9. 2022 [cit. 2024-03-06]. Dostupné z: <https://globalriskinsights.com/2022/09/the-international-law-of-war-and-russias-special-military-operation/>

International Law MOOC. From the just war theory to the Hague conventions. In: *YouTube* [online]. 27. 1. 2017 [cit. 2024-02-22]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=wKMnJt3Eguc>

International Law MOOC. From the just war theory to the Hague conventions. In: *YouTube* [online]. 2023 [cit. 2023-10-22]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=wKMnJt3Eguc>

JANOŮŠEK, Petr. Válka v Perském zálivu, československá diplomacie a souvislosti mezinárodní politiky. In: *Vojenský historický ústav* [online]. Praha, 17. 1. 2021 [cit. 2024-01-11]. Dostupné z: <https://www.vhu.cz/valka-v-zalivu-v-souvislostech-mezinarodni-politiky/>

JONES, Seth G. The Soviet Experience in Afghanistan: Getting History Right. In: *Lawfare News* [online]. 13. 1. 2019 [cit. 2023-10-09]. Dostupné z: <https://www.lawfaremedia.org/article/soviet-experience-afghanistan-getting-history-right>

JUKL, Marek. Právo na použití síly a Mezinárodní právo humanitární. In: *Český červený kříž* [online]. 2003 [cit. 2023-12-12]. Dostupné z: <https://www.cervenyykriz.eu/pravo-na-pouziti-sily>

KABRHELOVÁ, Lenka. Sankce Rusko nepoložily. Ta klíčová přišla až v prosinci, upozorňuje expert. In: *Seznam zprávy* [online]. 27. 2. 2023 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/audio-podcast-5-59-sankce-rusko-nepolozily-potrebuji-cas-ale-svuj-ukol-plni-rika-expert-226287>

Kolektivní bezpečnost. In: *Co je co encyklopedie* [online]. 2020 [cit. 2023-10-04]. Dostupné z: <https://www.cojeco.cz/kolektivni-bezpecnost>

LEAKE, Elisabeth. The Soviet invasion of Afghanistan: the past's resemblance to the present. In: *OUP blog* [online]. 15. 2. 2023 [cit. 2024-01-07]. Dostupné z: <https://blog.oup.com/2023/02/the-soviet-invasion-of-afghanistan-the-pasts-resemblance-to-the-present/>

LUCOVIČ, Matěj. Mezinárodní trestní soud vydal zatykač na Vladimira Putina. In: *Česká televize* [online]. 17. 3. 2023 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3572537-mezinarodni-trestni-soud-vydal-zatykac-na-ruskeho-prezidenta-putina>

MACLEOD, Andrew. Ukraine invasion: Should Russia lose its seat on the UN Security Council? In: *King's College London* [online]. 25. 2. 2022 [cit. 2024-03-05]. Dostupné z: <https://www.kcl.ac.uk/ukraine-invasion-should-russia-lose-its-seat-on-the-un-security-council>

MAHDAL, Marcel. Pakt o Společnosti národů (28. 4. 1919). In: *Moderní dějiny* [online]. 20. 10. 2010 [cit. 2023-10-09]. Dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/pakt-o-spolecnosti-narodu-28-4-1919/>

Mezinárodní trestní soud. *The States Parties to the Rome Statute* [online]. [cit. 2024-03-05]. Dostupné z: <https://asp.icc-cpi.int/states-parties>

MILANOVIC, Marko. Ukraine Files ICJ Claim against Russia. In: *EJIL: Talk!* [online]. 27. 2. 2022 [cit. 2024-02-16]. Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/ukraine-files-icj-claim-against-russia/>

MORENETS, Svitlana. Can Russia's UN Veto be Removed? In: *Institute for War & Peace Reporting* [online]. 11. 10. 2022 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://iwpr.net/global-voices/can-russias-un-veto-be-removed>

OSN. *Charta Organizace spojených národů* [online]. [cit. 2023-10-05]. Dostupné z: <https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/07/Charta-OSN-2019.pdf>

OSN. *Vše o OSN: Historie, struktura, financování* [online]. 2014 [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: <https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/05/vse-o-osn-historie.pdf>

Proportional. In: *Dictionary by Merriam-Webster* [online]. Merriam Webster, 2023 [cit. 2023-12-12]. Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/proportional>

Rada Evropské unie. Sankce EU vůči Rusku: souvislosti. In: *Consilium Europa* [online]. 6. 2. 2024 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/sanctions-against-russia-explained/>

REISMAN, Michael W. The Resistance in Afghanistan is Engaged in a War of National Liberation. In: *Yale Law School* [online]. 1980 [cit. 2023-11-19]. Dostupné z: https://openyls.law.yale.edu/bitstream/handle/20.500.13051/5154/The_Resistance_in_Afghanistan_is_Engaged_in_a_War_of_National_Liberation.pdf?sequence=2

Slavné dny. Den, kdy začala válka v Perském zálivu (15. leden 1990). In: *Stream* [online]. 15. 1. 2014 [cit. 2023-10-22]. Dostupné z: <https://www.stream.cz/slavne-dny/den-kdy-zacala-valka-v-perskem-zalivu-151762>

SOVADINA, Jiří. Briand-Kellogův pakt (27. 8. 1928). In: *Moderní dějiny* [online]. 3. 8. 2009 [cit. 2023-10-09]. Dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/briand-kelloguv-pakt-27-8-1928/>

Soviet invasion of Afghanistan 1979. In: *Encyclopaedia Britannica* [online]. [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Soviet-invasion-of-Afghanistan>

TŮMA, Miroslav. Podaří se zabránit šíření jaderných zbraní? In: *Ústav mezinárodních vztahů* [online]. 29. 3. 2023 [cit. 2023-10-22]. Dostupné z: <https://www.iir.cz/podari-se-zabranit-sireni-jadernych-zbrani>

United Nations. *Convention on the Law of the Non-Navigational Uses of International Watercourses* [online]. [cit. 2024-03-05]. Dostupné z: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVI-6&chapter=26&clang=_en

Ústav státu a práva AV ČR. *Mezinárodní právo* [online]. Praha [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://www.ilaw.cas.cz/vyzkum/zahranicni-pravo-informace-a-odkazy/mezinarodni-pravo.html>

Právní předpisy

Vyhláška č. 30/1947 Sb., o chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora, sjednaných dne 26. června 1945 na konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci, konané v San Francisku, v aktuálním konsolidovaném znění.

Ostatní zdroje

Afghánistán a Svaz sovětských socialistických republik: Dohoda o přátelství, dobrém sousedství a spolupráci (Afghanistan and Union of Soviet Socialist Republics: Treaty of friendship, goodneighbourliness and Cooperation).

Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America). I.C.J. 392. Jurisdiction and Admissibility Judgment, 1984.

Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 3314 (XXIX) ze dne 14. prosince 1974.

Úmluva o zákazu používání, skladování, výroby a přenosu kazetové munice a o jejím zničení.

Valné shromáždění OSN. GA Res. 2625 (XXV) ze dne 24. října 1970.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

EU	Evropská unie
G7	Skupina sedmi (Mezinárodní ekonomické seskupení sedmi předních pokročilých ekonomik: Kanada, Francie, Německo, Itálie, Japonsko, Spojené království a Spojené státy)
GDP	Gross Domestic Product (hrubý domácí produkt)
HDP	Hrubý domácí produkt
NATO	Severoatlantická aliance (vojenská aliance zemí Severní Ameriky a Evropy)
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OSN	Organizace spojených národů